

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ БІЗНЕС-КОЛЕДЖ**

Т. К. Касьян
О. В. Вакуленко
С. Є. Куколь
О. В. Сіра

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
з декоративного живопису**

Черкаси – 2023

ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ БІЗНЕС-КОЛЕДЖ

Навчально-методичний посібник з декоративного живопису

УДК 378:75(075)

Рекомендовано до друку рішенням методичної ради

Черкаського державного бізнес-коледжу

Протокол № 3 від _____ 2023 р.

Укладачі:

Касьян Т. К. – заслужений художник України, кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри дизайну та соціально-культурних дисциплін

Вакуленко О. В. – викладач, спеціаліст першої категорії

Куколь С. Є. – викладач, спеціаліст другої категорії

Сіра О. В. – викладач, спеціаліст вищої категорії

Навчально-методичний посібник з декоративного живопису /
Т. К. Касьян, О. В. Вакуленко, С. Є. Куколь; О. В. Сіра
Черкаси : 2023. – 92 с.

Рецензент: О. Д. Гладун, кандидат мистецтвознавства, доцент,
директор Черкаського обласного художнього музею

У навчально-методичному посібнику сформульовано основні поняття декоративного живопису, історичні етапи розвитку декоративного живопису, види декоративних композицій з живопису; розкрито особливості побудови композиції в декоративному живописі, основні етапи роботи над декоративним живописом; сформульоване поняття стилізації, як засобу створення декоративної композиції зазначені особливості виконання різних видів завдань та надані рекомендації щодо їх виконання.

Навчально-методичний посібник слугує допоміжним матеріалом для самостійної та аудиторної роботи у виконанні творів з декоративного живопису.

Рекомендовано для викладачів та студентів галузі знань 02 Культура і мистецтво.

Затверджено на засіданні кафедри дизайну
та соціально-культурних дисциплін
Протокол № 3 від 19.10.2023

© Касьян Т.К.
© Куколь С.Є.
© Вакуленко О. В. © О. В. Сіра

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ДЕКОРАТИВНОГО ЖИВОПИСУ	7
1.1. Поняття про декоративність	7
1.2. Історичні етапи розвитку декоративного живопису	7
1.3. Види декоративних композицій з живопису мистецтва	9
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ КОМПОЗИЦІЙНОЇ РОЗРОБКИ ДЕКОРАТИВНОГО ЖИВОПИСУ	15
2.1. Особливості побудови композиції в декоративному живописі	15
2.2. Основні етапи роботи над декоративним живописом	16
2.3. Стилiзація, як засіб створення декоративної композиції	19
2.4. Рекомендації для використання декоративного живопису	21
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ ЗАВДАНЬ	27
3.1. Завдання з декоративного живопису	27
3.2. Типологічні особливості декоративного натюрморту	32
3.3. Композиційні засоби виразності в декоративному натюрморті	33
3.4. Декоративний пейзаж	41
3.5. Декоративне поясне зображення фігури людини	43
3.6. Декоративний живопис постаті людини	45
ВИСНОВКИ	46
Словник-довідник понять і термінів з декоративного живопису	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ РИСУНКІВ	76
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТКИ Роботи студентів ЧДБК	82

ВСТУП

Навчально-методичний посібник присвячений обґрунтуванню основних методологічних підходів до виконання завдань з декоративного живопису для студентів спеціальності 022 Дизайн.

Завдання з декоративного живопису є одним з основоположних завдань у системі підготовки майбутніх дизайнерів. Відтак, основні завдання цього курсу полягають у тому, щоб ознайомити майбутніх дизайнерів з теорією та практикою декоративного живопису. В основі даного навчально-методичного посібника визначено два види робіт, що входять до практичної художньої діяльності майбутніх дизайнерів: аудиторна робота та самостійна, які спрямовані на практичне засвоєння правил та методів образотворчої грамоти та зумовлює успішний хід самостійної роботи студентів.

Завдання з декоративного живопису відіграють важливу роль у формуванні професійних знань, умінь і навичок студента – майбутнього дизайнера. Зміст практичних завдань з декоративного живопису розкриває його технологічні можливості, визначає естетичну сутність художньої творчості у сфері мистецтва.

Основним завданням, що ставиться при засвоєнні навичок з декоративного живопису, є творчий підхід до осмислення реального об'єкта та умілої стилізації й трансформації його в художній образ, при цьому опанування художньо-композиційною грамотою є тим елементом, що дає можливість повністю досягти поставленої мети.

Метою завдань з декоративного живопису є вивчення студентами ключових принципів створення художніх декоративних творів, етапи розвитку мистецьких стилів, напрямів, течій та творчість провідних митців в цій царині.

Основними цілями є: пізнання та розуміння естетики декоративного живопису, характерних особливостей

її створення різними засобами, та матеріалами; прищеплення шанобливого ставлення до історичної пам'яті; формування системного бачення розвитку художнього декоративного малювання в сучасних реаліях; ознайомлення студентів з творчим доробком провідних митців України та світу; формування розуміння студентами взаємозв'язку мистецтва з соціальними, політичними, цивілізаційними та іншими явищами та процесами; естетичне виховання студентів.

Програмою передбачено, що деякими підготовчими етапами студенти повинні опанувати самостійно. Підготовча домашня робота надихає студента на створення художнього образу під час аудиторних занять. Самостійна робота студентів здійснюється відповідно завдань, визначених навчальною програмою і передбачає керівництво художньою діяльністю з боку викладача без його безпосередньої участі, що надає особистості майбутнього дизайнера свободи творчості. Зазначимо, що самостійна робота з декоративного живопису синтезує в собі різні види навчально-творчих завдань: від натурних постановок до робіт вільного характеру, що забезпечує систематичність і неперервність творчого процесу і підвищує рівень володіння художньою грамотою. Ефективність самостійної роботи з декоративного живопису сприяє індивідуалізації художньої діяльності майбутніх дизайнерів, характеризує реалізацію інтелектуально-естетичних, художньо-пізнавальних та творчих можливостей особистості.

Тому написання навчально-методичного посібника видається доцільним: у ньому дано поняття про декоративність, описано особливості композиційної розробки декоративного живопису, наведено приклади декоративних композицій з живопису у мистецтві та надані рекомендації для використання декоративного живопису.

Узагальнюючи окреслене вище, ми можемо стверджувати, що у процесі опанування майбутніми дизайнерами

образотворчою грамотою, зокрема декоративним живописом, відбувається їхнє становлення як творчих особистостей. Цей процес відбувається шляхом залучення майбутніх дизайнерів до практичної художньо-творчої діяльності, яка ґрунтується на визначених нами етапах художньої творчості (усвідомлення потреби; появи задуму, ідеї; творчої розробки задуму, пошуку форми та реалізації творчого задуму; аналізу творчого доробку) і неможливий без емоційно-почуттєвої активації. Завдяки активізації художньо-творчої діяльності майбутніх дизайнерів, використовуючи виражальні засоби образотворчого мистецтва, формуються творчі здібності та творчі вміння, створюються твори мистецтва «за законами краси».

У навчально-методичному посібнику сформульовано основні поняття декоративного живопису, історичні етапи розвитку декоративного живопису, види декоративних композицій у мистецтві; розкрито особливості побудови композиції в декоративному живописі, основні етапи роботи над декоративним живописом; сформульоване поняття стилізації, як засобу створення декоративної композиції зазначені особливості виконання різних видів завдань та надані рекомендації щодо їх виконання. Для кращого розуміння термінології і успішного становлення професіоналізму майбутніх дизайнерів додається словник-довідник понять і термінів з декоративного живопису та для наочності посібник доповнено рисунками та роботами студентів ЧДБК.

РОЗДІЛ 1

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ДЕКОРАТИВНОГО ЖИВОПИСУ

1.1. Поняття про декоративність

Декоративний живопис – це сукупність художніх властивостей, що підсилюють емоційну виразність і художньо організаційну роль творів пластичних мистецтв для людини у навколишньому предметному середовищі [2].

Важливу роль у створенні ефекту декоративності грають декор, (орнамент або його деталі тощо), виразність природної фактури матеріалів і властивих їм особливостей пластичної форми, композиції, організації лінійних ритмів, пластичних об'ємів і колірних плям, інтенсивність звучання кольору, виразність і фактура барвистого мазка тощо. Декоративний живопис створюється за допомогою фарб, що наносяться на будь-яку тверду поверхню, виконаний в багатій колірній палітрі та призначені для оздоблення або підкреслення конструкцій, форм і функцій архітектурних будівель та в оформленні інтер'єру.

У першому випадку такий живопис називають монументальним живописом, внаслідок його розмірів і взаємозв'язку з архітектурою, і фізично він невіддільний від того об'єкта, для якого він виконується. У другому випадку – декоративний живопис слугує для оформлення громадського і житлового інтер'єру.

1.2. Історичні етапи розвитку декоративного живопису

Історія розвитку декоративного живопису налічує багато тисячоліть. Найдавнішими прикладами можна вважати зображення тварин, які нанесені на стіни печер, в яких жили первісні люди. Вчені відносять час цих зображень до палеоліту, так званого «кам'яного віку». Ці зображення виконувалися у вигляді рельєфу, продряпувалися гострими інструментами, а також наносилися за допомогою червоної глини або інших

матеріалів. Вони виглядали досить реалістично та розміщувалися, частіше за все, в темних частинах житла. Скоріше за все, зображення робилися не для прикраси печер, а як релігійні або магичні талісмани та були обрядом перед початком полювання [14].

Більш розроблений та завершений вигляд мають декоративні розписи Стародавнього Єгипту. Вони, також, не були прикрасою, а служили частиною поховального ритуалу, після якого входи в гробниці замурувалися. Єгипетський живопис відрізняється своїм умовним характером: обличчя зображувалося в профіль, плечі в фас, а ноги, також, показувалися в профіль. Але, попри це, в зображеннях людей і тварин можна простежити реалізм в позах та сюжетах зображуваного. Пізніше зображення з'являються на стінах храмів та стають доступними до споглядання. Поряд з живописом та рельєфами з'являються орнаменти, які продовжують та урізноманітнюють архітектурні [14].

В часи античності декоративний живопис продовжує знаходитися в синтезі з архітектурою та скульптурою, але служить не тільки релігійним, а й світським цілям. Збереглися багато фрагментів фресок, виконаних в реалістичному стилі, що відрізняє це мистецтво від живопису Єгипту. В цей час відбувається усвідомлення суспільного та морально-виховного значення живопису. Про розвиток цього жанру в класичний період свідчать численні згадки в письмових джерелах [14].

У Середні віки монументальний декоративний живопис був одним з основних видів образотворчого мистецтва. В цей період стіни прикрашалися фресками та мозаїками, які потім стали провідними видами оздоблення храмів в Візантії, Західній Римській імперії та інших країнах Східної Європи [14].

В Західній Європі настінний декоративний живопис замінюють вітражі – розпис скла. В епоху Ренесансу з утвердженням нового гуманістичного мистецтва зростає і роль

живопису. Велике поширення в Італії отримують фрески, в яких художники намагалися досягти максимального враження реальності шляхом об'єму та простору [14].

З початком формування системи жанрів у 17 столітті починає своє становлення станковий декоративний живопис наряду з популярним монументально-декоративним живописом. Багато художників, відходячи від стриманої манери своїх вчителів, розвивають і доводять до крайнощів свої пошуки в галузі декоративних рішень. Роль декоративного живопису зростає і в 20 столітті [14].

Яскрава декоративна спрямованість простежується в живописі Анрі Матіса. У своїх роботах він обмежує палітру фарб до трьох-чотирьох з метою досягнення найбільшої сили кольору. Анрі Матіс відновив своєю творчістю значення лінії, яка підпорядкувала всі предмети певного ритму і внесла орнаментальність в картину. Він прагнув до виразності своїх творів і боровся з «рабським копіюванням природи» [14].

1.3. Види декоративних композицій з живопису в мистецтві

Декоративні композиції з живопису тісно пов'язані з монументально-декоративним живописом. До них відносяться:

Фреска – це стародавня техніка монументального живопису, особливістю якої є нанесення рисунка водорозчинними фарбами на вологу основу. Основа для фрески – левкас або штукатурка – суміш гашеного вапна з піском. Фарби для фрески це натуральні пігменти, розведені звичайною водою. Після висихання основи фарби, нанесені на сиру штукатурку, стають з нею єдиним цілим, на поверхні висохлого вапна утворюється кальцієва прозора плівка, що захищає живопис на століття (рис. 1.3.1.-1.3.2.) [7].

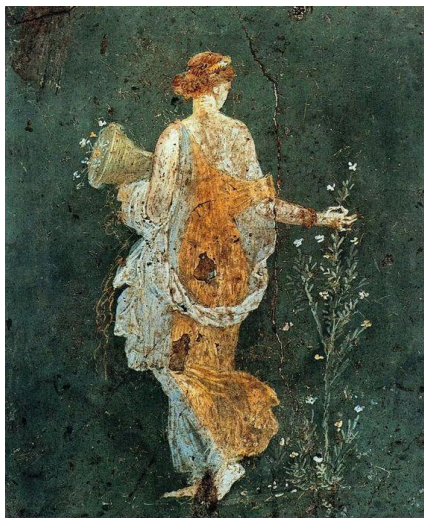

Рис. 1.3.1. Фреска в Помпеях.
«Дівчина збирає квіти» [1]

Рис. 1.3.2. Прикраси Рафаеля на віллі Фарнезіна у Римі [2]

Мозаїка – монументальне і декоративно-прикладне мистецтво. Створення мозаїки відбувається шляхом набору, компонування та закріплення на поверхні стін різноколірних керамічних плиток, смальти та інших матеріалів. Популярність мозаїки у всі часи обумовлена її довговічністю й особливими властивостями: жаростійкість, ударостійкість і водонепроникність. Багаторічне збереження мозаїці забезпечують матеріали, з яких вона створюється: з каменів, смальти (сплав скла та різних добавок, що фарбують його в різні кольори та іноді імітують навіть золото) і кераміки – вони не змінюються і зберігають свій колір протягом багатьох років. Прикладом може служити лицьова сторона шумерської шкатулки «Штандарт Ура» [7].

Це мистецтво процвітало вже задовго до нашої ери – у стародавній Греції, Римі, Візантії. Тепер художники займаються мозаїкою, відновлюючи втрачені секрети старої смальти (рис. 1.3.3.-1.3.4).

Рис. 1.3.3. Мозаїка [3]

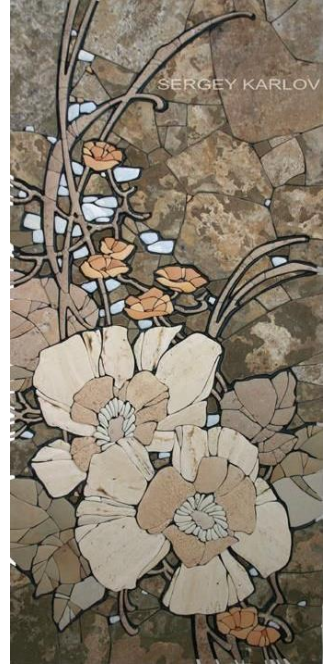

Рис. 1.3.4. Мозаїка. С. Карлов [4]

Але мозаїка зі смальти дуже дорога, сучасні художники шукають інші шляхи, створюють цікаві мозаїки із простих матеріалів та дешевих, іноді буквально не потрібних. Якщо уважно придивитися до будівельного сміття, каменів або уламків кераміки біля дороги або на березі річки, можна знайти різноманітні кольори, з додаванням битої будівельної кераміки, кольорового скла, порцелянового посуду, то поступово збирається дуже багата палітра. Яскравим прикладом може бути творчі мозаїки Черкаського художника Максима Сірого, його роботи створені з уламків ужиткового порцелянового посуду, цегли, вікових кахлів, решток закам'янілих молюсків (рис. 1.3.5.). Окремим черепкам понад тисячу років. Їх та інші речі виносять дніпрові хвилі із затоплених 60 років тому водами Кременчуцького водосховища сіл та історично цінних земель.

Рис. 1.3.5. Мозаїка. М. Сірій [5]

Декоративний розпис – вид монументального живопису, широко застосовується в художньому оформленні інтер'єрів, створюючи композиції, які тісно пов'язані з архітектурою: розписують стелі, стіни, арки в єдиному стилі. Настінні розписи виконуються олійними, акриловими або темперними фарбами безпосередньо на поверхнях зі штукатурки архітектурних споруд [7].

Декоративне панно (фр. *panneau*) – живописний твір декоративного характеру, який призначений для оформлення інтер'єру або екстер'єру [12]. Декоративне панно виконане на полотні та закріплене на стінах або стелі, із застосуванням різних декоративних ефектів. Декоративне панно може виконуватися як декоративна вставка в інтер'єрі або займати значну частину житлового чи громадського приміщення [7].

Вітраж (фр. *vitrage*, від *vitrum* – скло) – будь-яка перегородка із фрагментів різноколірного скла, скріплених свинцевим дротом таким чином, щоб із них складалася образотворча композиція або орнаментальний малюнок [12]. Вітраж це твір монументального мистецтва, який слугує для

заповнення віконних прорізів в архітектурній споруді. В сучасних вітражах використовують безбарвне скло, лите скло, товсте колоте скло (литому і пресованому склу надаються всілякі фактури та ступені прозорості), кольорове скло і дзеркала. Так само існують різні види обробки скла для вітража: травлення, розпис, піскоструминна обробка тощо. Відомим прикладом є вітражі Кентерберійського собору у Великобританії (рис. 1.3.6.-1.3.7.) [7].

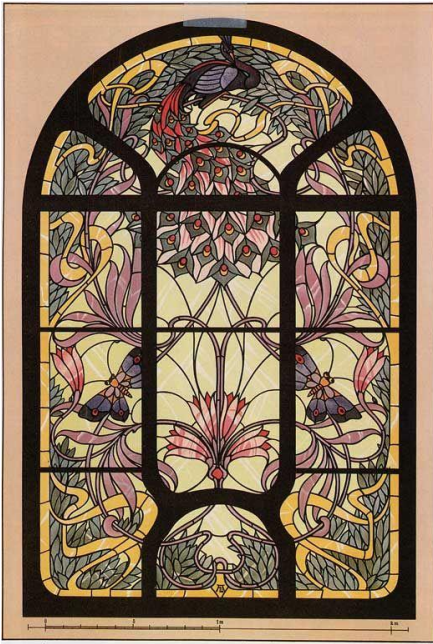

Рис. 1.3.6. Вітраж [6]

Рис. 1.3.7. Вітраж Lisa Burns [7]

Сграфіто (італ. *sgraffito*) – техніка, яка полягає в поступовому накладанні декількох шарів вапна, що вирізняються за кольором (забарвлюють різними пігментами). Після висихання його зіскрібають на різну глибину, щоб оголити шар з потрібним кольором, або повністю видаляють ділянки, створюючи тим самим потрібний візерунок [10], [11], [12], [13].

Твори монументального живопису вирішуються в об'ємно-просторовій або площинно-декоративній манері. Вони можуть бути домінантою архітектурного ансамблю, а можуть тільки декорувати поверхню.

Мініатюра – це вид живопису, виникнення якого неподільно пов'язано з появою перших рукописів, а згодом, і повноцінних книг. Дана техніка є прообразом сучасної ілюстрації. Більшість вирішить, що мініатюра названа так завдяки своїм невеликим розмірам. Насправді назва походить від лат. слова «*minium*». Так називалися червоні фарби, які використовувалися при оформленні перших рукописів. Малюнки дійсно мали дуже невеликі розміри. При цьому художники прагнули промальовувати на них кожен деталь з максимальною точністю [7].

Театрально-декоративний живопис – вид образотворчого мистецтва, який тісно зв'язаний з художнім обрамленням театральної вистави. Основа художнього оформлення вистави – декорація, що зображає місце, час та умови дії. Форма декорації (її композиція та колористичний лад) зумовлена не тільки змістом самої дії, але і його зовнішніми фізичними умовами (швидкістю змін місця дії, особливостями сприйняття декорацій із залу для глядачів та поєднанням їх із певним освітленням) [7].

РОЗДІЛ 2
ОСОБЛИВОСТІ КОМПОЗИЦІЙНОЇ РОЗРОБКИ
ДЕКОРАТИВНОГО ЖИВОПИСУ

2.1. Особливості побудови композиції в декоративному живописі

Композиція (від лат. *compositio* – складання, поєднання) – вагоме співвідношення складових художнього твору. Композиція – найважливіший момент, що організує художню форму, що додає твору єдність і цілісність, підпорядковує його елементи один одному і цілому [12].

У декоративному живописі композиція об'єднує окремі моменти побудови художньої форми, тобто реальне або ілюзорне формування простору та об'єму, симетрію та асиметрію, масштаб, ритм і пропорції, нюанс і контраст, перспективу, угруповання, колірне рішення тощо.

В процесі створення декоративної композиції розміщення і розподіл зображальних елементів відбувається в логічній послідовності, закладеній автором за певною схемою. Зображальні елементи та стильові особливості повинні бути узгоджені, підпорядковуватись цілому, при цьому не можна забувати деталі, які відіграють важливу роль у створенні завершеного твору.

Існують два способи художнього бачення при організації композиції:

1. Виділяється окремий предмет або декілька предметів і на них зосереджується вся увага, як на домінанті всієї композиції. Сприйняття другорядних предметів відбувається тільки відносно до домінанти. У цьому випадку навколишнє середовище бачиться так званим «бічним зором» і підпорядковується центру уваги, працюючи на нього (рис. 2.1.2.);

2. Композиція створюється без виділення окремого предмета або предметів, при цьому будь-які деталі підкоряються цілому, втрачаючи свою самостійність. У такій композиції немає

ні головного, ні другорядного – це єдиний орнаментальний ансамбль (рис. 2.1.1.- 2.1.2.).

Рис. 2.1.1. Декоративний натюрморт А. Румянцева [15]

Рис. 2.1.2. Декоративний натюрморт [16]

2.2. Основні етапи роботи над декоративним живописом

Перш ніж приступити до завдання з декоративного живопису, необхідно продумати композицію роботи. Важливо вибрати відповідну точку зору, з якою постановка розкриється найбільш повно і цікаво.

Для створення декоративного живопису нам знадобляться наступні предмети, відповідні до теми постановки: натюрмортне приладдя або пейзаж, або голова людини, або її фігура.

Етапи роботи над декоративним живописом:

- ескізний пошук;
- зарисовка складових декоративного твору за обраною темою;
- підготовка планшета до роботи;
- стилізація постановки;

- вибір колірного рішення декоративної композиції;
- виконання постановки [2].

Під час першого етапу повинен бути визначений найбільш вдалий попередній ескіз, композиція зображення на аркуші та встановлено основні пропорції величин.

Другий етап починається з конструктивної побудови окремих предметів або частин, уточнення пропорцій і характер форм. Після побудови великих форм, можна переходити до роботи над більш дрібними деталями, приділяється увага правильній побудові предметів за законами перспективи або, навпаки, її відсутності.

Третій етап пов'язаний з підготовкою планшета для подальшої роботи над постановкою.

Четвертий етап полягає у стилізації постановки. Основні риси, що виникають в процесі стилізації – простота форм, їх узагальненість, символічність, ексцентричність, геометричність, барвистість, чуттєвість.

На п'ятому етапі виявляються великі форми за допомогою світлотіні, встановлюються основні тональні відносини між предметами й фоном. Цьому етапу приділяється найбільш серйозна увага.

Шостий етап повинен бути направлений на встановлення цілісності зображення [7].

Побудова обов'язково починається з узагальненої форми всієї групи, з визначення її масштабу і місця відносно до розмірів аркуша паперу, тобто з композиційного розташування. При цьому треба вийти з цілісного сприйняття всієї групи предметів. Коли група загалом буде намічена, можна перейти до визначення відносних пропорцій предметів і їх взаємного розташування. Так, ближній до нас предмет на рисунку розташовується нижче. Чим далі предмет, тим на рисунку він буде розташовуватися вище. Порівнюємо розміри всіх предметів за висотою та шириною. За можливості знаходимо точки сходу паралельних ліній і переходимо до точної побудови перспективи кожного предмета. При цьому не

можна повністю побудувати один предмет, потім прийнятися за інший. Намітивши висоту і ширину одного предмета, одразу ж намічається положення іншого [7].

При зображенні предметів, треба враховувати тон фону, на якому вони розташовані. Правильно взяте відношення тону фону до тону предметів сприяє передачі простору і матеріальності предметів.

Для виконання роботи нам потрібні наступні матеріали та інструменти:

- ватман;
- планшет;
- олівець;
- гумка;
- фарби: гуаш або акрил;
- пензлі;
- палітра;
- ємність з водою.

Підготовка фарб до роботи.

Перед початком роботи потрібно ретельно перемішати акрил чи гуаш до однорідної консистенції, взяти необхідну кількість фарби на палітру і там вже готувати потрібний відтінок. Щоб підібрати необхідну густоту фарби – доведеться проекспериментувати з кількістю води, що додається. Якщо води занадто багато – фарба вийде дуже «рідка», в ній буде мало пігменту і шар фарби при висиханні стане прозорим. Якщо води взяти мало, фарба буде дуже густа, при нанесенні на папір буде лягати нерівномірно, утворюючи горби – нерівності як всередині смуги, так і по її краях. В результаті фарба після висихання піде тріщинами та може обсипатися. Правильним буде підібрати таку «густоту», щоб фарба при нанесенні на папір лягала рівномірно, без горбів, при висиханні фарби не повинно бути видно нижній шар або, наприклад, ескіз олівцем. Фарба в баночках з часом розшаровується, внизу стає набагато більше «гуші», ніж нагорі, іноді зверху з'являється шар рідини. Таким акрилом малювати не можна, оскільки пігмент в ній розподілено нерівномірно.

Але це легко виправити: досить ретельно перемішати фарбу в баночці по всій її глибині. Навіть якщо фарба засохла, покритася тріщинами – це теж не біда. Потрібно додати води, дати фарбі постояти, просочитися їй, але обов'язково щільно закрити баночку кришкою [6].

Попередньо розробивши фрескізи, приступаємо, безпосередньо до самої роботи. Наносимо ескіз на ДВП, (попередньо заґрунтований) чи папір. При перенесенні ескізу не потрібно сильно тиснути на олівець, тому що фарба буде затікати у тріщинки, а це зіпсує кінцевий результат роботи. А також не варто малювати ескіз товстими, темними лініями, пам'ятаючи про те, що акрил або гуаш – покривна фарба. Після створення ескізу можна відразу долучатись до роботи. Попередньо розвівши фарбу, наносимо її рівномірним шаром на ДВП чи папір. Спочатку накладаються основні кольори, потім потрібно дати фарбі підсохнути. Після цього прописувати деталі [6].

Художній стиль (лат. *stylus* – стрижень) – структурна єдність образної системи та прийомів художньої виразності, яка народжується практикою розвитку видів мистецтва; характеристика епохи, різних художніх напрямів та індивідуальної манери митця [12].

Витвір зображального мистецтва являє собою сукупність особливостей його загального вигляду і частин, деталей зображення, колориту, композиції та всіх інших особливостей. У результаті виникає індивідуальний почерк художника, який відрізняється від будь-якого конкретного напрямку особливими характеристиками. Чим яскравіше особистість художника, тим сильніше відбивається в його творах його індивідуальність і світогляд.

Робота може зайняти різну кількість часу – від декількох годин до декількох днів, в залежності від складності роботи. Після виконання роботи ми оформляємо її в раму.

2.3. Стилізація як засіб створення декоративної композиції

Стиль – це найбільш загальна категорія художнього мислення, характерна для певного етапу історичного розвитку. Стиль виражає суть, унікальність художньої творчості в єдності його компонентів, змісту художньої форми. Якщо порівнювати такі поняття, як стиль і манера, то манера – це особливі риси творчого процесу, а стиль – кінцевий результат, синтез, цілісність всіх компонентів художнього твору [2].

Стиль твору несе в собі риси стилю епохи, які трансформуються на індивідуальному рівні творчості конкретної людини. При цьому, метод і манера є у кожного художника, а стиль може не відбутися. Стиль твору може виникнути в тому випадку, якщо в процесі творчості художник опрацює певну роботу зі створення нової реальності, відмінної від буденної дійсності й перевершуючи її за силою враження [2].

З поняттям «стиль» в зображальному мистецтві досить тісно пов'язано поняття «стилізація». Творча стилізація обов'язково має індивідуальний характер, тобто авторське бачення і переосмислення явищ навколишньої дійсності та привнесення в їх відображення елементів новизни. Крім творчої стилізації існує стилізація наслідувальна, що передбачає наявність готового зразка для наслідування і точно відтворює стиль якої-небудь епохи, відомої художньої течії, стиль відомого майстра, стилі та риси творчості того або іншого народу [2].

При створенні декоративних композицій, частіше використовується метод творчої стилізації, який передбачає створення натурального об'єкта у вигляді художнього символу. Художник творчо переосмислює реальні об'єкти природи та навколишнього світу, що є основним творчим методом і виразним засобом декоративного мистецтва. Основним завданням художника в даному процесі є створення нового художнього образу, що має підвищену виразність

і декоративність. Новим можна вважати те, чого немає в природі та в навколишньому світі [2].

Декоративна композиція – композиція з високою мірою виразності, складається з елементів стилізації, абстракції, що посилює її емоційно-почуттєве сприйняття. Основною метою декоративної композиції вважається досягнення її максимальної виразності та емоційності з частковою або повною відмовою від зображення натури [2].

Основні риси, які виникають в процесі стилізації, це простота форм, їх узагальненість, символічність, ексцентричність, геометричність, барвистість, чуттєвість. Відмова від зайвого, другорядного, що заважає чіткому візуальному сприйняттю об'єкта, дозволяє виявити саме головне, привернути увагу до суті, викликати яскраві емоційні враження. Максимальна відмова від неістотних деталей об'єкта декоративної композиції, що зображується, і одночасною їх заміною абстрактними елементами дозволяє створювати абстракції (абстрактні стилізації) [2].

Вибір колірної рішення декоративної постановки, знаходження відношень основних колірних плям з урахуванням загального тонового і колірної стану освітленості (її сили й спектрального складу) дуже важливе. Декоративний живопис завжди асоціюється з чимось яскравим, що і запам'ятовується [2].

2.4. Рекомендації для використання декоративного живопису

Сьогодні декоративний живопис є одним з основних засобів, за допомогою якого можна створити неповторний, живий і яскравий громадський й житловий інтер'єр. Він грає дуже важливу роль в організації внутрішнього простору приміщень і виконує не тільки функції прикраси, але змінює зорове сприйняття, збагачує простір інтер'єру і формує неповторний стиль. Твори майстрів декоративного живопису в поєднанні з іншими предметами інтер'єра служать основою

для створення індивідуальних інтер'єрів різних стилів і напрямів [2].

При виборі теми і сюжету розпису дуже важливо визначитися, для чого саме він потрібен. Якщо основним завданням стінопису буде трансформація простору приміщення, то найкраще вибрати перспективний розпис. Якщо просто прикрасити мальовничими зображеннями стіни або стелю, щоб додати їм більше виразності, то підійде абсолютно будь-який вигляд настінного живопису: площинний, трафаретний або об'ємний.

В інтер'єрах, які створені за стильовими принципами епох, будуть доречні розписи, що імітують жанрові сценки або пейзажі, популярні в той час. Наприклад, стиль бароко напрошується на використання в ньому античних руїн або італійських пейзажів. Готичний інтер'єр допускає використання розписів, які імітують склепінчасті стелі та кам'яну кладку стін середньовічних замків. В інтер'єрах, стилізованих під модерн, можна використати реалістичний рослинний або декоративний розпис. Допускається також варіант використання в будинку тем різних епох. Наприклад, у вітальній кімнаті використати єгипетські мотиви, а в спальні римські орнаменти або «наскельний» живопис [2].

Використання настінного живопису в інтер'єрі дитячих кімнат – відповідний спосіб створення особливого світу дитини, з всіма його фантазіями та улюбленими героями. А якщо об'єднати розписом стелю, стіни та підлогу, то вийде абсолютно несподіваний ефект появи нового простору. Тематика таких розписів може бути самої різною: від заспокійливих морських або лісових пейзажів до яскравих «мультяшних» композицій, які гарантовано піднімуть настрій своєму маленькому господарю [2].

При виборі настінного живопису необхідно також пам'ятати про те, що розпис стін – це довговічна прикраса інтер'єра, тому треба враховувати такі характеристики приміщення як загальний стиль, колірну гамму, фактуру

і простір.

Продуманий і красивий живопис на стінах може стати важливим елементом всього дизайну. Тому не дивно, що на стінах міських квартир все частіше можна побачити пасторальні сільські мотиви, античні дворики або вулички, сади або морські пейзажі. Все це дозволяє не тільки візуально розширити маленьке приміщення, але і збільшити його простір в глибину.

Не менш важливим критерієм при виборі малюнка є його масштаб. Він повинен бути пропорційний з масштабом самого приміщення та зі зростом людини. Одночасно з настінним живописом дуже актуально і застосування візуальних технологій розширення простору. Наприклад, можна візуально розширити приміщення і підняти стелю, якщо використати світлі тони, причому для стелі необхідно вибирати колір на декілька тонів ясніше. Візуально підняти стелю можна і за допомогою декоративних панелей, кесонів і мальовничих настінних фризів.

Дуже багато в настінному живописі залежить від вибору технології та техніки розпису стін. Кожна з них володіє своїми особливостями, які необхідно враховувати при виборі настінного розпису, який формує інтер'єр в будинку, залишаючи незабутні відчуття [2].

Оскільки композиція це організаційна система внутрішніх зв'язків, необхідно пропрацювати всі компоненти, форми та змісти, щоб елементи системи було зведено до гармонійної впорядкованості.

Дотримання композиційних законів і композиційних базових принципів забезпечують у роботі:

- гармонію цілого і частин;
- супідрядність та урівноваженість елементів ;
- відповідність елементів;
- єдність смислових зв'язків [5].

Базові композиційні принципи:

1. Принцип доцільності:

Будь-який твір має ціль і свої робочі завдання, які визначають подальші формальні рішення. Принцип доцільності проголошує, що в роботі слід використовувати тільки справді необхідне для роботи або необхідне для проєкту, відмовляючись від усього, що не важливе [5].

2. Принцип єдності й цілісності:

Цілісність композиції та єдність її елементів проявляються в гармонії всіх частин композиції зі всіма їхніми внутрішніми зв'язками. Завдяки принципу єдності система будь-якої складності має вигляд узгодженого та підпорядкованого між собою цілого. Форма знаходить єдність у малому й великому, і в цьому цілому не хочеться нічого ні додати, ні прибрати, – усього достатньо, немає випадкових елементів. Ціле не завжди має однорідну структуру й не є сумою окремих частин: воно може містити конфлікти та внутрішні суперечності, які треба гармонізувати [5].

3. Принцип динамізму:

Рух в образотворчій площині – не реальний рух, а ілюзія руху, тож принцип динамізму полягає в тому, щоб захопити увагу глядача. Коли хтось розглядає композицію, певні характеристики об'єктів, як-то форма, розмір, колір, тон чи їх найбільш динамічні зони, здатні захоплювати й утримувати увагу глядача, як і об'єкти, що його оточують і привертають його увагу у звичайному житті. Принцип динамізму має забезпечувати та підтримувати цей досвід візуальної й емоційної активності, напруженості, щоб людина повірила в реальність побаченого [5].

4. Принцип домінанти:

Домінанта в композиції – лідер, який організовує всіх учасників композиції так, щоб глядач рухав свій погляд за заданою композицією траєкторією. Це смисловий чи формальний центр, головна точка композиційного простору, із якого починається основна дія, де зав'язуються внутрішні зв'язки декоративного твору. Домінанта в композиції зазвичай знаходиться в центральній зоні образотворчого поля. Та де б вона не була формально, домінанта завжди фокусує й

утримує на собі погляд глядача, повідомляючи йому, що вона – головна, центральна фігура в композиції [5].

5. Принцип рівноваги:

Рівновага – це такий стан композиційного рішення, за якого всі елементи збалансовані між собою. Рівновага рівнозначна поняттю «зорова стійкість» і встановлюється в результаті рівності зорової ваги (зорових мас) усіх складових.

Дотримання цього принципу необхідне, інакше в глядача може виникнути психологічний дискомфорт і відчуття, що візуальні об'єкти є випадковим та хаотичним нагромадженням предметів [5].

6. Принцип пропорційності, підпорядкування, угруповання:

Для швидкого оцінювання й зчитування інформації необхідна пропорційність і певна послідовність у сприйнятті всіх частин композиції. Для досягнення цього треба дослідити наявні об'єкти й скомпонувати їх, виявляючи ієрархічну цінність: підпорядковував другорядне головному. Це, власне, запропонована глядачеві допомога в почерговому засвоєнні декоративної композиції. Якщо йдеться про групу об'єктів, а не окремі об'єкти, їх можна об'єднати на основі спільності будь-яких візуальних рис, достатньо сильних відмінностей, контрастів зв'язків [5].

7. Принцип гармонії:

Гармонія відтворює зв'язок між усіма елементами композиції, примірює можливості суперечності та приводить усі складові до стану узгодженості. Шляхом гармонії в композиції досягається баланс – форма виражає сенс і зміст, емоційне проявлення, а також реалізує функціональне призначення. Основні ознаки гармонійного цілого такі: повторюваність цілого в його частинах, підпорядкованість і співмірність частин; урівноваженість і єдність. Гармонія являє собою найвищий прояв композиційної синергії та синергії всіх частин [5].

РОЗДІЛ 3.**ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ ЗАВДАНЬ****3.1. Завдання з декоративного живопису**

<i>Декоративний натюрморт, зроблений на основі академічного (формат А2)</i>	
<i>Завдання</i>	<i>Зміст завдання</i>
Виконати декоративний натюрморт у чорно-білому кольорі	<ul style="list-style-type: none">– скомпонувати предмети натюрморту у форматі аркуша;– знайти композиційний центр;– знайти ритм білих та чорних плям;– узагальнити дрібні форми;– урівноважити білі та чорні плями.
Виконати декоративний натюрморт у чорно-білому кольорі з введенням сірого кольору (Рис. 8)	<ul style="list-style-type: none">– скомпонувати предмети натюрморту у форматі аркуша;– знайти ритми і пластику ахроматичних колірних плям;– узагальнити дрібні форми;– урівноважити білі та чорні плями.
Виконати декоративний натюрморт у чорно-білому кольорі з введенням сірого та одного хроматичного кольору (Рис. 9), (Рис. 10), (Рис. 11), (Рис. 12)	<ul style="list-style-type: none">– скомпонувати предмети натюрморту у форматі аркуша;– знайти ритми та пластику ахроматичних колірних плям;– знайти рух хроматичного кольору у заданому форматі.
Виконати декоративний натюрморт у кольорі з чорним контуром	<ul style="list-style-type: none">– скомпонувати предмети натюрморту у форматі аркуша;– створити декоративну кольорову композицію;– за допомогою чорного або темного кольорового контуру створити ритм, пластику, щоб об'єднати усі кольори у декоративному натюрморті.

ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ БІЗНЕС-КОЛЕДЖ

Навчально-методичний посібник з декоративного живопису

Виконати декоративний натюрморт у нюансних кольорових відношеннях (Рис. 13), (Рис. 14)	<ul style="list-style-type: none">– скомпонувати предмети натюрмарту у форматі аркуша;– організувати композиційний центр;– створити за допомогою нюансних кольорових відношень у світлій або темній гамі декоративну композицію натюрмарту.
<i>Декоративний етюд, зроблений на основі академічного пейзажу.</i>	
Виконати декоративний пейзаж у чорно-білій гамі	<ul style="list-style-type: none">– скомпонувати пейзаж у форматі аркуша;– знайти ритм білих та чорних плям;– знайти композиційний центр;– узагальнити дрібні форми;– урівноважити білі та чорні плями.
Виконати пейзаж у чорно-білому кольорі з введенням сірого кольору	<ul style="list-style-type: none">– скомпонувати пейзаж у форматі аркуша;– знайти ритми та пластику ахроматичних колірних плям;– знайти ритмічний рух сірого кольору.
Виконати декоративний пейзаж у нюансних кольорових відношеннях	<ul style="list-style-type: none">– скомпонувати пейзаж у форматі аркуша;– створити за допомогою нюансних кольорів декоративну композицію пейзажу
Виконати декоративний пейзаж у кольорових відношеннях через чорний контур	<ul style="list-style-type: none">– скомпонувати пейзаж у форматі аркуша;– створити декоративну кольорову композицію;– за допомогою чорного або темного, або чорного і кольорового контуру створити ритм та пластику у декоративному пейзажі.
<i>Декоративний портрет людини, зроблений на основі академічного</i>	
Виконати копію поясного портрета людини майстра декоративного живопису	<ul style="list-style-type: none">– скомпонувати портрет с руками у форматі аркуша;– виконати роботу, відповідно оригіналу.

ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ БІЗНЕС-КОЛЕДЖ

Навчально-методичний посібник з декоративного живопису

Виконати декоративний портрет у чорно-білому кольорі	<ul style="list-style-type: none">– скомпонувати портрет у форматі аркуша;– знайти ритм білих та чорних плям;– узагальнити дрібні форми;– урівноважити білі та чорні плями.
Виконати декоративний портрет у нюансних кольорових відношеннях	<ul style="list-style-type: none">– скомпонувати портрет у форматі аркуша;– створити за допомогою нюансних кольорів декоративну композицію портрета.
Виконати декоративний портрет у кольорових відношеннях через чорний контур	<ul style="list-style-type: none">– скомпонувати портрет у форматі аркуша;– створити декоративну кольорову композицію;– за допомогою чорного контуру створити ритм, пластику у декоративному портреті.
<i>Виконати декоративне зображення людини на основі академічного</i>	
Виконати копію постаті людини майстра декоративного живопису	<ul style="list-style-type: none">– скомпонувати постать людини у форматі аркуша;– виконати роботу, відповідно оригіналу.
Виконати декоративне зображення людини у чорно-білому кольорі з введенням сірого кольору	<ul style="list-style-type: none">– скомпонувати зображення людини у форматі аркуша;– знайти ритми та пластику ахроматичних колірних плям.
Виконати декоративне зображення людини у кольорових відношеннях через чорний контур	<ul style="list-style-type: none">– скомпонувати зображення людини у форматі аркуша;– створити декоративну кольорову композицію;– за допомогою чорного контуру створити ритм, пластику та об'єднати усі кольори у декоративному зображенні людини.

Рис. 3.1.1. Декоративний натюрморт [8]

Рис. 3.1.2. Декоративний натюрморт Nadia [9]

Рис. 3.1.3. Декоративний натюрморт [10]

Рис. 3.1.4. Декоративний натюрморт [11]

Рис.3.1.5. Декоративний натюрморт А. Сулімов [12]

Рис. 3.1.6. «Натюрморт зі склянками»
В. Потапова [13]

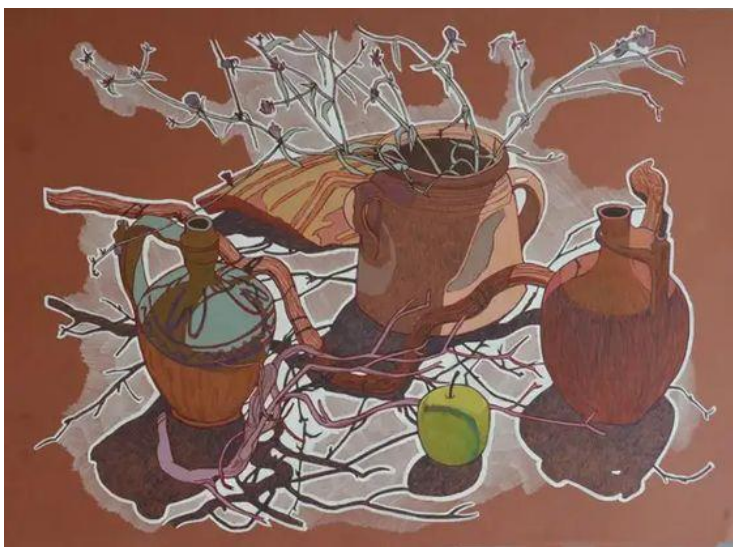

Рис. 3.1.7. Декоративний натюрморт
А. Владимірова-Лаврова [14]

3.2. Типологічні особливості декоративного натюрморту

Абстрактний натюрморт: всі предмети зображення спотворені, відтворені схематично і далекі від реальності. Всі кольори не мають плавного переходу, а навпаки – різкі й мають геометричні форми. За цільовою спрямованістю створення виділяють наступні види:

- сюжетно-тематичний;
- навчальний;
- навчально-творчий;
- творчий.

Також натюрморти розрізняють:

- за колоритом (теплий, холодний);
- за кольором (контрастний);
- за освітленістю (пряме освітлення, бічне освітлення, проти світла);
- за місцем розташування (натюрморт в інтер'єрі, в пейзажі);
- за часом виконання (короткостроковий і багатогодинні постановки);
- за постановкою навчального завдання (реалістичний, декоративний тощо) [6].

Ми спробуємо вичленувати деякі з типологічних елементів декоративного натюрморту, які дозволяють використовувати цей жанр:

1) Натюрморт – це світ штучної дійсності, світ певним чином зміненої дійсності, зміненої людиною: те, що живе і рухається, в натюрморті стає млявим, схожим на речі. Щоб стати частиною натюрморту, квіти повинні бути зрізані; те ж саме можна сказати про овочі та фрукти; дичина повинна бути забита і знерухоплена, риба повинна попастися в сіті. Натюрморт – це світ речей, в який вже втрутилася людина [6].

2) Світ натюрморту – це світ нерухомоті або того, що стає нерухомим, коли відображається мить, в якій все застигає. Якщо

в композицію входять і живі, елементи, які рухаються (комахи, що плазують по фруктах, собаки, кішки, люди), то вони, за контрастом, більш рельєфно підкреслюють незвичайну, штучну статичність природи, що оточує людину. Ця властивість натюрморту протиставляє його пейзажу, який також є зображенням світу, що оточує людину, але тут природа жива: пейзаж представляє світ в русі або здатність світу до руху. Нерухомі елементи (наприклад, річі) включаються в пейзаж лише для контрасту, щоб відтінити перетворення живої природи [6].

3) Натюрморт – це світ малого масштабу, майже мініатюра. Речі розглядаються зблизька, у всіх подробицях. У цьому полягає одна з відмінностей натюрморту від пейзажу, який також зображує штучно створений людиною, але великомасштабний світ [6].

Крім того, слід враховувати ще один аспект: звертаючи на речі пильний погляд, натюрморт повертає їм їх первісне значення речей як таких. В інтер'єрі річ втрачає свою першорядну важливість і набуває звичайний характер. При введенні в натюрморт річ переміщується в інший вимір, її композиційний і, отже, семантичний ранг підвищується (вона стає чинним суб'єктом). І, навпаки, натюрморт, поміщений в інтер'єр, зводиться до ступеня дрібної (малозначної або незначної) другорядної, допоміжної деталі: край столу або вікна стають не зображенням місця, а тільки його позначенням, якимось атрибутом, існування якого не виявляється, а лише мається на увазі. Подібні атрибути виконують скромну роль просторових орієнтирів [6].

3.3. Композиційні засоби виразності в декоративному натюрморті

Методологія композиції спирається на засади методології естетики та загальної філософії. До важливих методологічних принципів теорії композиції належать мімесис (грецьк. *mimesis* –

наслідування, відтворення), символізм, стилізація, структуралізм, функціоналізм тощо. Мімізис є основним принципом творчої діяльності стародавнього та античного світу.

Стилізація (фр. *stylisation*, від *style* – стиль) – навмисна імітація формальних ознак і образної системи того чи іншого стилю у новому, незвичайному для нього художньому контексті постановки [12].

Стилізація – композиційний принцип, який проникає у структуру й архітектоніку форми, що використовувалась за доби середньовіччя; найбільшого розповсюдження набула протягом останніх століть (неоготика, неокласицизм, неоромантизм, модернізм, постмодернізм) [6].

Щоб студенти мали змогу максимально засвоїти методику стилізації, корисно виконати завдання щодо графічної стилізації природної форми за таким алгоритмом:

1) вибір об'єкта стилізації (наприклад, гілка сакури) та її замальовка олівцем;

2) виділення дрібних об'єктів, вивчення характеру форми, початок роботи над узагальненням форми (пошукова ручна графіка, олівець);

3) силуетна заливка форми + внутрішнє декоративне розроблення дрібних форм;

4) виявлення структури й архітектоніки загальної форми та узагальнення дрібних форм до геометричної форми (пошукова ручна графіка, олівець);

5) продовження трансформації і стилізації дрібних форм, присутніх в основній формі та фінальний варіант стилізації гілки сакури в декоративну стилізовану форму [9].

Структуризм – поняття, яке проникає у мистецтвознавство, естетику та філософію мистецтва на початку ХХ ст., походить від загальнонаукового терміну «структура» та визначає наявність тісних зв'язків між елементами певної системи. Внутрішні структурні зв'язки забезпечують цілісність твору, а зовнішні – поєднують основну структурну ідею з деталями,

або забезпечують аналогічність, серійність, ансамблевість, таким чином тримаючи зв'язок з іншими ознаками стилів попередніх епох, інших країн чи мистецьких шкіл. Структуризм – це насамперед виявлення ритмічних і повторюваних зразків, взаємозалежність чи нестача цих елементів творить структуру будь-якого об'єкта (рис. 3.3.1.-3.3.2.) [4].

Єдність та цільність (цілісність) – важлива ознака композиції. У завершеній композиції все підпорядковано єдиній меті, ідеї, художньому задуму. Ця єдність визначається і в сюжетно-образному рішенні твору, і в гармонійній підпорядкованості форм (рис. 3.3.3.-3.3.4.) [6].

Система композиційних закономірностей має основу і чітку ієрархію, котра включає:

- загальнохудожні композиційні закони, що відображають об'єктивні закономірності реальної дійсності;

- композиційні закони, які діють локально в окремих видах мистецтв: візуального, образотворчого мистецтва, архітектури, дизайну.

- композиційні засоби виразності, що діють локально в окремих видах мистецтва та підкреслюють особистісні творчі можливості;

- засоби виразності застосовуються відповідно художньо-образної ідеї твору і стилістики мистецької мови, майстерності автора [6].

До композиційних законів належать:

- закон традиції;
- закон цілісності;
- закон тектоніки;
- закон масштабу;
- закон пропорційності;
- закон контрасту [6].

Рис. 3.3.1. Декоративний натюрморт
Кубізм [18]

Рис. 3.3.2. Декоративний натюрморт
О. Іванік [17]

Рис. 3.3.3. Декоративний натюрморт
Д. Рубцова [19]

Рис. 3.3.4. Декоративний натюрморт
[20]

В декоративному живописі ключову роль відіграє здатність художника творчо інтерпретувати навколишню дійсність, знаходити цілісну виразність кожного об'єкта і вносити в неї своє індивідуальне ставлення. Цей процес творчої інтерпретації, або декоративного узагальнення зображуваних об'єктів за допомогою ряду умовних засобів зміни форми, об'єму або колірних відносин, називається стилізація [6].

Стилізація предметів – є одним з головних завдань декоративного натюрморту, їх форми, кольору, тону. Однак, спростити форму, абсолютно не означає збіднити її, а лише опустивши малозначущі деталі, підкреслити найвиразніші якості предмета. Художник може стилізувати предмет. Відхід від природи може бути досить значний. Вази, квіти, фрукти можна трактувати майже як геометричні форми або ж зберегти плавні природні обриси. Будь-який предмет в декоративному натюрморті може бути перероблений в сторону виявлення його характерних якостей. Стилізація предметів може вестися як шляхом граничного спрощення форм, так і навпаки, шляхом ускладнення форми й насичення її орнаментом. Якщо натюрморт виконується в обмеженій колірній палітрі, важливо дотримати при виконанні тональний контраст, побудований на ритмічному колірному чергуванні плям, ліній. Композиція натюрморту обов'язково повинна бути врівноважена. При цьому рівновага зовсім не означає симетричне розташування предметів, а має на увазі рівне їх тональне співвідношення [6].

Обов'язкова умова творчої стилізації – індивідуальний підхід, де авторське бачення переплітається з творчою обробкою явищ і об'єктів навколишнього середовища, а результатом є відображення їх з елементами новизни. У стилізації натюрморту важлива не тільки умовність, яка властива всьому

декоративному мистецтву, але також правильне komponування елементів зображення в єдиній композиції. Колір, фактура, лінія – все повинно бути підпорядковане єдиному задуму [6].

Декоративний натюрморт вимагає, перш за все, знання закономірностей композиційної побудови. Всі образотворчі, виразні засоби в декоративному натюрморті (лінія, пляма, фактура, колір) повинні працювати на рішення єдиного композиційного завдання, єдиного принципу, ідеї [6].

Розглянемо виразні принципи, на яких доцільно відбувається побудова декоративного натюрморту:

1. Посилення декоративного звучання кольору. В декоративному натюрморті цілком прийнято використання відкритих кольорів з повною відсутністю складного кольорового середовища або в обмеженій колірній гамі. Допускається зближення колірних тонів, а так само навмисне зближення колірних і світлових відносин, насиченості, колірного тону або, навпаки, цілковите загострення колірних контрастів, введення декоративного контуру, плями [6].

2. Акцентування уваги на головному об'єкті натюрморту досягається з допомогою загострення його пластики, досягаючи підпорядкованості йому всіх інших елементів композиції.

3. Організація орнаментального середовища є сильним засобом створення декоративних ефектів. Він може вводитися в натюрморт як виразний акцент і стати основним складником ритмічної структури натюрморту [6].

Створення декоративного натюрморту засноване на виділенні одного головного елемента, навколо якого вибудовується композиція, яка об'єднує всі компоненти.

У контексті визначення шляхів і методів формування професійної компетентності майбутнього дизайнера, що

сприяють розвитку образного мислення, розрізняють такі варіанти декоративного вирішення натюрморту:

– килимове вирішення – орнаментация площини натюрморту, наближення до площинного вирішення простору; усі частини, деталі, лінії натюрморту переплітаються у декоративний візерунок (рис. 3.3.5.), [6];

– вітражне вирішення – локальні кольорові плями, обов'язково чорний або кольоровий контур. Надзвичайно важлива роль силуету, контуру та характеру плям, пластики самого контуру (рис. 3.3.6.) [6];

– фактурне вирішення – виявлення зображуваних фактур, матеріалів на папері за допомогою різноманітних способів нанесення забарвлення. При цьому важливо враховувати пропорції та кількість фактурних плям. Аналіз формальних засобів творення мальовничо-графічної структури декоративного натюрморту дає можливість оцінити значення й можливості кожного окремого варіанту (рис. 3.3.7.) [6].

Рис. 3.3.5. Декоративний натюрморт [23]

Рис. 3.3.6. Декоративний натюрморт [21]

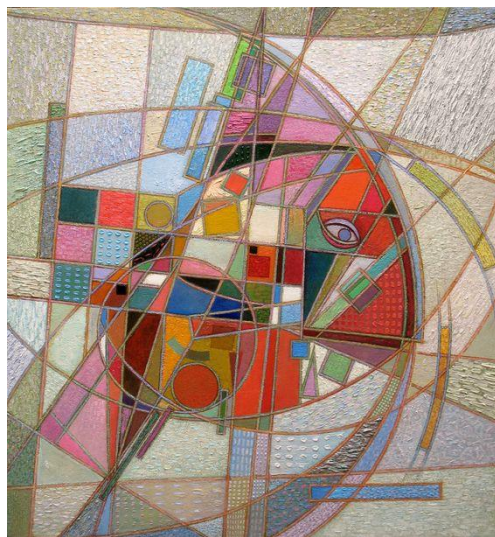

Рис. 3.3.7. Декоративний натюрморт oil fish Resistant 2012 [22]

3.4. Декоративний пейзаж

У декоративній композиції пейзажу важливу роль відіграє те, наскільки творчо студент може переробити навколишню дійсність і внести до неї свої думки та відчуття, індивідуальні відтінки, тобто стилізувати та узагальнити змальшовувані об'єкти (фігури, предмети) за допомогою ряду умовних засобів зміни форми, об'ємних і колірних відношень [8].

Спрошеність форм, умовність зображення та відсутність перспективи не завжди характерні для декоративного розпису. Деякі народні майстри використовують у своїх роботах закони лінійної та повітряної перспективи. Але завдяки звучності локального кольору, ритмічності елементів композиції в контрастному або нюансному поєднанні кольорів їхні твори не втрачають своєї декоративності (рис. 3.4.1.-3.4.6.) [1].

Рис. 3.4.1. Декоративний пейзаж [24]

Рис. 3.4.2. Декоративний пейзаж [25]

Рис. 3.4.3. Декоративний пейзаж
Denitza [26]

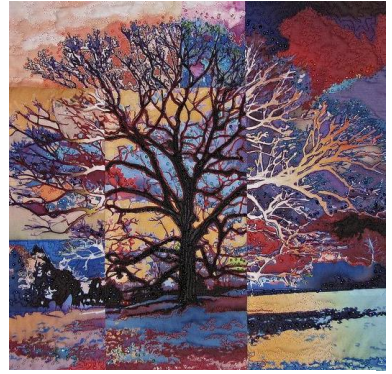

Рис. 3.4.4. Декоративний пейзаж
«Winter tree» [27]

Рис. 3.4.5. Декоративний пейзаж [28]

Рис. 3.4.6. Декоративний пейзаж [29]

3.5. Декоративне поясне зображення фігури людини

Художня виразність будь-якого живописного твору залежить від вдалої композиційної організації, яка передбачає: звільнення від зайвого заради головного, визначення композиційного центру й підпорядкування йому інших частин зображення, створення гармонійної цілісності всіх компонентів художнього образу. Живописні ескізи-пошуки декоративно-пластичного рішення голови людини відбувається на підставі ескізів-пошуків гармонійного сполучення обмеженої палітри кольорів. Поясне зображення фігури людини, як об'єкт творчості, окрім пластичної виразності окремих частин обличчя, рук, плечового поясу, того або іншого одягу, становить великий інтерес для художника складним взаємозв'язком деталей, яка у кожному конкретному випадку по-своєму обумовлює появу виразної «великої форми» або, інакше кажучи, додає живописному зображенню особливу цілісність та вагомість. При створенні композиції портрета необхідно зосередити увагу на визначенні характерного прояву обличчя людини, яке відображає його внутрішню сутність. Велике значення мають поза фігури, пластика й рух голови і рук, вираз очей і губ, співвідношення означених елементів композиції [3.].

Має значення вдалий вибір точки зору, рівня горизонту, повітряної та насамперед світлової перспективи (елементи фігури, розташовані на відстані від джерела світла й автора відображаються більш узагальнено та м'яко), організація оточення й вибір одягу моделі. Формат портрета (частіше прямокутник, овал, іноді квадрат) і розмір також повинні підпорядковуватись художній композиційній ідеї портрета. Але не потрібно робити зображення більше натурального розміру. Виразність портретного образу залежить від ритмічного упорядкування рухів, жестів, фактури живописного мазка, тональних і кольорових плям. Світло й колір є головними композиційними елементами й виразними засобами живописного твору. За допомогою кольору та світла художник організує сприйняття глядача, спрямовує його увагу на головне й розкриває зміст усієї композиції (рис. 3.5.1.-3.5.4.), [3.]

Рис. 3.5.1. Декоративний портрет Marc Samson [30]

Рис. 3.5.2. Жіночий портрет NocturnalAbstract [31]

Рис. 3.5.3. Декоративна напівфігура людини Charlotte Kempe [32]

Рис. 3.5.4. «Музика мрії» [33]

3.6. Декоративний живопис постаті людини

Завдання передбачає перевтілення реалістичних етюдів постаті людини в декоративні, живописно-композиційні рішення. Виконуються короточасні пошукові ескізи на вирішення великих світло-колірних відносин і гармонізацію кольорових і тонових плям. Необхідно нагадати, що декоративність – сукупність художніх властивостей, які посилюють емоційно-виразну та художньо-організуючу роль творів пластичних мистецтв у предметному середовищі, що оточує людину; характеристика композиції та колориту художнього твору. Декоративність пов'язана з особливостями форми, пластики, силуету, а також кольору, природної фактури та текстури матеріалів. Вона залежить від підпорядкованості та конструктивної логічності, ритмічної, пропорційної, кольорової, фактурної організації їхньої форми. Декоративність набуває первинного генетичного сенсу в орнаментованих (стилізованих) знаках (символах). Декоративний живопис потребує особливих засобів передачі дійсності, типу художньо-образного мислення та міфічно-поетичного ставлення до дійсності (рис. 3.6.1.-3.6.2.) [3].

Рис. 3.6.1. Декоративні фігури людей [34]

Рис. 3.6.2. Декоративна композиція [35]

ВИСНОВКИ

У даному навчально-методичному посібнику з декоративного живопису окреслені основні поняття з декоративного живопису, особливості композиційної розробки декоративного живопису та особливості виконання різних видів завдань.

Матеріал посібника полегшує студенту як аудиторну, так і самостійну роботу. Окреслені такі теми, як:

- особливості побудови композиції в декоративному живописі;
- основні етапи роботи над декоративним живописом;
- стилізація, як засіб створення декоративної композиції;
- рекомендації для використання декоративного живопису;
- типологічні особливості декоративного натюрморту;
- композиційні прийоми і засоби виразності в декоративному натюрморті;
- декоративний пейзаж;
- декоративне поясне зображення фігури людини;
- декоративний живопис постаті людини.

До видання включено «Словник-довідник» понять і термінів з декоративного живопису та для наочності посібник доповнено рисунками та роботами студентів ЧДБК.

Таким чином, навчально-методичний посібник для роботи над завданнями з декоративного живопису може бути рекомендований для викладачів та студентів спеціальності «Дизайн».

СЛОВНИК-ДОВІДНИК ПОНЯТЬ І ТЕРМІНІВ З ДЕКОРАТИВНОГО ЖИВОПИСУ

Абрис – лінійні контури фігури, що зображується, тобто її контур.

Абстрактна композиція – імпульсивно-стихійна або раціонально впорядкована побудова безпредметного твору, створеного за допомогою формальних художніх елементів (кольорова пляма, лінія, фактура, об'єм тощо).

Абстракціонізм (від лат. abstraction – далекий від дійсності) – напрямок у мистецтві початку ХХ ст. Художників цього напрямку зближувала віра в існування вищого замислу, що визначає внутрішні закономірності всієї різноманітності світу і можливість осягнути їх силою інтуїтивного прозріння

Автопортрет – портрет, в якому художник зображує самого себе.

Акварельні фарби – водно-клейові із тонко розтертих пігментів, змішаних з камеддю, декстрином, гліцерином, іноді з медом або цукровим сиропом; випускаються сухі, напівсирі або напіврідкі. Аквареллю можна писати по сухому і по сирому паперу. Нерідко аквареллю користуються у поєднанні з гуашшю, темперою, вугіллям.

Акцент – метод підкреслення кольором, світлом, лінією або розташуванням в просторі якої-небудь фігури, особи, предмету, деталі, зображення, на яку потрібно звернути увагу глядача.

Ала прима – художній метод в живописі, який полягає в тому, що картина пишеться без попередніх прописувань, лесувань та підмальовків; засіб виконання за один сеанс.

Анатомія пластична – розділ анатомії, що вивчає пропорції людського тіла, залежність зовнішніх форм тіла від внутрішньої будови й змін, які виникають в результаті руху. Основна увага звертається на побудову скелета, мускулатуру тіла, на особливості з'єднання кісток і м'язів.

Арабеска (фр. arabesque) – європейська назва орнаменту в мистецтві мусульманських країн, побудована за принципом нескінченного розвитку повтору груп: геометричних, рослинних або епіграфічні мотиви.

Архітектоніка (від гр. architektonike) – будівельне мистецтво; – сполучення частин в єдиному гармонійному цілому, пропорційність художнього твору. Архітектоніка форми – це досконалість (цілісність) її композиції, коли цілісність і виразність форм досягається пропорційним співвідношенням частин і цілого, а також логікою внутрішньої будови форми за допомогою так званих засобів гармонізації форми: пропорцій, масштабу, ритму, кольору тощо.

Асиметрія – брак або порушення симетрії, несиметричність, нерозмірність, один із різновидів в композиції, коли її елементи мають нерівнозначні функції; підпорядкування частини цілому. А. – передумова динамічної побудови композиції, мальовничості форм, органічно пов'язана з симетрією. Більшість симетричних композицій включають асиметричні елементи.

Асоціативне уявлення в мистецтві – здатність особистості асоціативно співвідносити предмети і явища навколишнього світу, продуктивна конструювати через уявлення їх нові, нетривіальні зв'язки, що відрізняються багатозначністю та відсутністю звичних шаблонів і стереотипів сприймання

Асоціація (лат. associō – пов'язую) – спосіб досягнення художньої виразності, що ґрунтується на виявленні зв'язку чуттєвих образів, які виникають у процесі безпосереднього відображення дійсності, з уявленнями, які зберігаються в пам'яті або закріпленні в культурно-історичному досвіді.

Ахроматичні кольори – це білий, сірий, чорний, що розрізняються тільки по світлості і які позбавлені колірного тону.

Багатошаровий живопис – найважливіший технічний різновид олійного живопису, що вимагає розчленовування

роботи на ряд послідовних етапів (підмальовування, прописування, лесування), розділених перервами для повного просихання фарби. При виконанні великої тематичної композиції, а також при тривалій роботі взагалі багат шаровий живопис є єдиною повноцінною технікою олійного живопису.

Багет – різьблена або пофарбована планка для виготовлення рамок для картин та оздоблення стін.

Бачення живописне – бачення і розуміння колірних відносин природи з урахуванням впливу середовища і загального стану освітленості, який характерний для природи у момент її зображення.

Бачення художнє – вміння дати необхідну естетичну оцінку якостей, закладених в природі. Перед зображенням природи художник в основних рисах вже бачить її образне живописне рішення з урахуванням певного матеріалу.

Валер – відтінок тону, який у взаємодії з іншими відтінками передає певне співвідношення світла й тіні; послідовна градація відтінків тону в межах одного кольору, що дає можливість передавати оптичні ефекти та створювати ілюзію реального світла й простору.

Виразність – образне значення сукупності матеріальних засобів і способів художньої творчості, що реалізується митцем у конкретній формі твору.

Відблиск – елемент світлотіні. Найсвітліше місце на освітленій (блискучій) поверхні предмета. Зі зміною точки зору відблиск міняє своє місцеположення на формі предмета.

Відмивання – 1) акварельна техніка з використанням дуже рідкої фарби або туші; 2) спосіб освітлення фарби або видалення її з паперу за допомогою пензлика, змоченого в чистій воді, і збір відмоченої фарби промокальним папером.

Відношення – взаємовідношення елементів зображення, що існують в природі та виразного і цілісного зображення дійсності. Наприклад, відношення кольорів і відтінків (у живописі), тонів різної світлості (тональні відносини в

малюнку), відношення розмірів і форм предметів (пропорції), просторові відносини тощо. Правдивість відношень у витворах мистецтва залежить частково від їх правильного й точного співвідношення з іншими деталями та в цілому.

Відтінок – 1) зміна кольору натури під впливом навколишнього середовища, 2) невелика відмінність у фарбах по світлосилі, насиченості, колірному тону, 3) відмінність в якому-небудь кольорі при його переході від холодного до теплого і навпаки.

Вітраж (фр. vitrage, від vitrum – скло) – будь-яка перегородка із фрагментів різноколірного скла, скріплених свинцевим дротом таким чином, щоб із них складалася образотворча композиція або орнаментальний малюнок.

Гама кольорова – кольори, що переважають в даному творі і визначають характер його живописного рішення.

Гармонія – явище, що визначає співмірність окремих частин виробу з усім виробом та поміж собою, котре досягається насамперед єдністю пропорційних відношень.

Графіка (гр. graphike, grapho – пишу) – вид образотворчого мистецтва, що поєднує малюнок і друковані художні зображення (гравюра, літографія, монотипія тощо), розрізняють: станкову (малюнок, що не має прикладного значення, естамп, лубок); книжкову, газетно-журнальну (ілюстрація, оформлення і конструювання друкованих видань); прикладну (промислова графіка, поштові марки, екслібриси) і плакат. виразні засоби графіки: штрих, пляма, лінія, крапка та тло листа, що створює контрастні або нюанси співвідношення із зображенням.

Гризайль – техніка виконання твору однією фарбою (переважно чорною або коричневою); зображення створюється на основі тональних відносин (тонів різного ступеня світлості).

Грунт – тонкий шар спеціальної суміші (а також сама суміш), що наноситься поверх полотна або картону з метою додання поверхні потрібних колірних і фактурних властивостей, а також щоб обмежити надмірне всмоктування речовини, що

зв'язує.

Гуаш – водна фарба, яка володіє властивістю щільно покривати поверхню. Фарби після висихання швидко світлішають і потрібний певний досвід, щоб передбачати ступінь зміни їх тону і кольору. Гуашевими фарбами пишуть на папері, картоні, фанері, такі роботи мають матову оксамитову поверхню.

Декор (фр. decor, від лат. decoro – прикрашаю) – 1) система прикрас архітектури (фасаду, інтер'єру) або виробів; 2) засіб зорового об'єднання в ансамбль окремих архітектурних споруд або предметів.

Декоративно-прикладне мистецтво – вид пластичного мистецтва, тісно пов'язаного з побутом народу. Декоративно-прикладне мистецтво містить у собі художньо-естетичні атрибути й призначено не тільки для задоволення практичних потреб, але й для прикрашення житла, архітектурних споруд тощо.

Дизайн (від англ. design – задум, проєкт, креслення, малюнок; – термін для позначення різних видів проєктування, які формують естетичні й функціональні якості предметного середовища.

Динамічність – в образотворчому мистецтві це рух, відсутність спокою. Зображення руху – це не завжди фізична дія, переміщення в просторі, але і внутрішня динаміка образу як у живих істот, так і у неживих предметів. Динамічність досягається композиційним рішенням, трактуванням форм і манерою виконання.

Додаткові кольори – два кольори, що дають білий при оптичному змішуванні (червоний з блакитно-зеленим, оранжевий з блакитним, жовтий з синім, фіолетовий із зеленувато-жовтим, зелений з пурпурним). При механічному змішуванні цих пар додаткових кольорів виходять відтінки сірого та чорного. Додаткові кольори нерідко називають контрастними.

Експресія – підвищена виразність витвору мистецтва. Як правило, **Е.** пов'язують або із силою впливу твору в цілому на глядача (особливо, якщо задум митця значущий, а втілення відзначається майстерністю), або із якостями характеру окремих облич та фігур художніх деталей.

Елемент – найменша складова частина будь-якої форми, те, що вже не ділиться на менші частини, звідси – елементарний, найпростіший. З елемента складаються деталі, а з деталей – фрагменти композиції.

Енкаустика – восковий живопис, що виконується гарячим способом – розплавленими фарбами.

Ескіз – підготовлений нарис до твору, що відображає пошуки якнайкращого втілення творчого задуму. Ескіз може бути виконаний в різній техніці. В процесі роботи над картиною, скульптурою і т. ін. художник зазвичай створює декілька ескізів. Найбільш вдалі, із його точки зору, він використовує надалі, розвиваючи і доповнюючи раніше знайдене рішення. Важлива риса ескізу – це швидкість виконання і значна узагальненість деталей зображення. Вона може бути продиктована художнім задумом, але може виявлятися і як недолік твору. В цьому випадку під ескізністю розуміють недостатню чіткість в передачі змісту у виразі ідейно-художнього задуму картини, недбалість виконання.

Естетика – наука про прекрасне в житті та мистецтві. Естетика вивчає основи і закономірності художньої творчості, відношення мистецтва до суспільного життя. У широкому значенні **Е.** це прекрасне, красиве.

Етюд – допоміжна робота, яка виконана з натури задля глибшого її вивчення. Нерідко етюд має самостійне значення. Іноді він є вправою, за допомогою якої художник удосконалює свої професійні навички і опанувати глибшим і правдивим зображенням натури. Етюд може служити допоміжним і підготовчим матеріалом при створенні задуманої картини.

Жанр – поняття, що об'єднує твір по ознаках схожості

тематики. У образотворчому мистецтві розрізняють жанр натюрморту, інтер'єру, пейзажу, портрета, сюжетної картини. Жанр буває побутовим, історичним, духовним, анімалістичним, міфологічним, мариністичним та батальним.

Живопис – вид образотворчого мистецтва, твори якого створюються за допомогою фарб, що наносяться на будь-яку тверду поверхню. У живописних художніх творах використовують колір і малюнок, світлотінь, виразність мазків, фактури, композиції, що дозволяє відтворювати на площині різнобарвне багатство світу, об'ємність предметів, їх якісну, матеріальну своєрідність, просторову глибину й світло-повітряне середовище; вид образотворчого мистецтва, спрямований на передачу зорових образів за допомогою фарб, нанесених на будь-яку поверхню (полотно, папір, поверхня стіни, посуд тощо). Живопис один з головних видів образотворчого мистецтва, який відображає предмети світу на площині за допомогою кольорових матеріалів. По техніці виконання живопис розділяється на олійний, темперний, фресковий, восковий, мозаїчний, віражний, акварельний, гуашевий та пастельний. По видах розрізняють живопис на станковий, монументальний, декоративний, театральнo-декоративний та мініатюрний.

Живопис восковий – техніка живопису, при якій віск є речовиною, яка зв'язує. Виконується розплавленими чи розчиненими в олії фарбами.

Живопис декоративний – призначений для прикраси інтер'єру, архітектури або іншого виробу мистецтва. Виступає в єдності з об'ємно-просторовою композицією, стає її елементом, акцентує виразність композиції або перетворює її, вносячи нові масштабні відносини, ритм та колорит.

Живопис мініатюрний – витвори образотворчого мистецтва, що відрізняються невеликими розмірами та тонкістю художніх методів. Книжкова мініатюра з'явилася в рукописних книгах, великий розвиток отримала з початку книгодрукування.

Портретна мініатюра з'являється в епоху Відродження. Цей вид живописного портрета невеликого формату виконується гуашшю, аквареллю по пергаменту, картону, паперу, слонячій кістці, іноді олією по металу, керамічними фарбами по порцеляні, а також в техніці емалі.

Живопис монументальний – особливий вид живописних творів великого масштабу, що прикрашають стіни та стелі архітектурних споруд, – фреска, мозаїка, панно.

Живопис по-сирому – технічний метод олійного акварельного живопису. При роботі олією необхідно закінчити працю до підсихання фарб і виключити такі етапи, як підмальовування, лесування і повторне прописування. У акварелі перед початком роботи по-сирому папір рівномірно змочують водою. Коли вода вбереться в папір і трохи просохне, починають писати. Мазки фарби, лягаючи на вологу поверхню, розпливаються, зливаються один з одним, створюючи плавні живописні переходи одного кольору в інший.

Живопис станковий – твір живопису, що має самостійний характер і значення. Ідейно-художнє значення твору не змінюється залежно від місця, де воно знаходиться, хоча його художнє звучання і залежить від умов експонування.

Задум – складене у творчій уяві художника конкретне й цілісне уявлення про основні риси змісту й форми художнього твору до початку практичної роботи над ним.

Закінченість – це така стадія в роботі над твором, коли досягнута найбільша повнота втілення творчого задуму або в іншому сенсі – коли виконано певне образотворче завдання.

Зміст і форма – в мистецтві нерозривно пов'язані та взаємозалежні категорії, одна з яких указує на те, що саме відображено й виражено у творі мистецтва (зміст), а друга – як і якими засобами цього досягнуто (форма).

Зображувальні засоби – основні компоненти техніки та технології у роботі митця, що поєднують його творчий метод зі зображувальними матеріалами та методами їх використання. До

зображувальних засобів належать: точка, штрих, лінія, пляма, площина, об'єм, форма, пропорція, світло, колір, простір. Характер практичного використання залежить від виду образотворчого мистецтва (графіка, малярство, скульптура тощо).

Зорове сприйняття – процес віддзеркалення предметів і явищ дійсності у всьому різноманітті їх властивостей, що безпосередньо впливають на органи зору. Зорове сприйняття супроводжується асоціативним відчуттям краси, яка пов'язана з особистим досвідом плотських переживань від дії того, що оточує.

Ідея – основна думка твору, що визначає його зміст і образний лад, виражений у відповідній формі.

Ілюзорність – схожість зображення з натурою, що межує з обманом зору. Іноді використовується як художній метод, наприклад, в монументальних розписах стель для створення враження більшої глибини простору і значніших розмірів приміщення. Нерідко ілюзорність виявляється у незвичайно точній передачі матеріальних якостей предметів. Унаслідок ілюзорності можуть бути втрачені художня виразність твору і глибина його змісту. Це буває коли в творі, достатньо серйозному і глибокому за задумом, прагнення до зовнішньої схожості затуляє головне.

Інтерпретація (лат. interpretatio) – тлумачення будь-чого, зокрема самостійне творче розкриття смислу художнього твору, виражене в його виконанні (виконавська інтерпретація) або в словесному судженні (вербальна інтерпретація).

Картина – це живописний твір, самостійний за призначенням. Картини розрізняються по жанрах. На відміну від етюду, картина відображає дійсність з найбільшою глибиною, в закінченій і продуманій в цілому і в деталях формі, та має найвищу завершеність і технічну досконалість.

Колаж (від фр. collage – наклеювання) – техніка або жанр візуального мистецтва, суть якої полягає в наклеюванні на

основу різноманітних матеріалів (тканина, шкіра, намисто, кора, фольга, метал, нитки тощо).

Колір – це один з основних художніх засобів в живописі. Зображення навколишнього світу, різноманітних властивостей і особливостей природи в живопису передається за допомогою відносин кольору і колірних відтінків. До основних якостей кольору відносяться: колірний тон – особливість кольору відрізнятися від інших кольорів спектра (червоний, синій, жовтий та ін.); світлосила (світлі та темніші кольори); насиченість (інтенсивність кольору). Насиченість кольору у фарбах може змінюватися в результаті розбавлення її: в акварелі – водою, в темпері, гуашевому та олійному живописі – білилами. Колір в живопису знаходиться у взаємодії з іншими кольорами, в основі якого лежать відносини теплих і холодних кольорів і їх відтінків. Уявлення холодного кольору в живописові асоціюється з враженням від льоду, снігу, а теплого – з вогнем, сонячним світлом тощо. Вагоме значення в живопису мають і відносини додаткових кольорів і відтінків, які є контрастними. У живописній картині колір створює цілісну систему (колорит), а колірна композиція – колористичне рішення. Колір підсилює емоційність зображення, обумовлює разом з малюнком образотворчі, виразні і декоративні можливості живопису. Колір є істотною частиною не тільки образотворчого, але й декоративно-прикладного мистецтва, його художньою структурою, впливаючи на сприйняття глядача, оскільки він здатний викликати різні асоціації.

Колірні відношення – це відмінності кольорів природи по колірному тону (відтінку), світлості та насиченості. Колір природи завжди сприймається у відношеннях з кольорами, що його оточують, та з якими він знаходиться в строгій взаємодії та залежності. Тому колірні відношення повинні передаватися пропорційно колірним відношенням природи.

Колорит – це характер взаємозв'язку всіх кольорових елементів твору, його кольорова побудова як один із засобів

правдивого та виразного відображення дійсності. особливість колірного і тонального ладу твору. Головна властивість колориту у творі є, зазвичай, узгодженість кольорових відтінків, що відповідають багатству матеріального світу і разом зі світлотінню правдиво передають різноманітні властивості. Залежно від колірної гами, що переважає в ньому, він може бути холодним, теплим, світлим, червонуватим, зеленуватим і так далі. Колорит впливає на відчуття глядача, створює настрій в картині та служить важливим засобом образної та психологічної характеристики.

Комбінаторика (від лат. сошко – з'єдную, сполучаю) – методи знаходження різноманітних з'єднань (комбінацій), перестановок, сполучень, розміщення цих елементів у певному порядку.

Композиція – структура твору, узгодженість його частин, що відповідає його змісту; пошуки шляхів і засобів створення художнього образу, якнайкращого втілення задуму художника. Зазвичай, **К.** будується на підпорядкуванні головному сюжетно-тематичному центру всіх малозначущих композиційних елементів; назва окремо взятого художнього твору, значного за змістом, добре продуманого та досконало виконаного.

Конструкція – в образотворчому мистецтві будова, засіб зв'язків його окремих частин, елементів твору залежно від його функції (призначення) – руху, опори, рівноваги.

Контражур – в образотворчому мистецтві розміщення моделі (натури) під час її зображувані, коли джерело світла перебуває позаду об'єкта.

Контраст – поширений художній метод, що є зіставленням яких-небудь протилежних якостей, що сприяє їх посиленню. Найбільше значення мають колірний і тональний контрасти. Колірний контраст зазвичай полягає в зіставленні додаткових кольорів або кольорів, що відрізняються один від одного по світлості. Тональний контраст – зіставлення світлого і темного. У композиційній побудові контраст служить методом, завдяки

якому сильніше виділяється головне і досягаються велика виразність і гострота характеристики образів.

Копіювання – процес отримання копій малюнка або креслення; може проводитися різними способами: калькуванням, придавлюванім, перемальовуванням на просвіт, перемальовуванням по сітці, а також за допомогою пантографа та епідіаскопа.

Кракле (фр. craquele) – ажурна сітка тонких тріщинок на глазурованій поверхні керамічних виробів. кракле створюють для декоративного ефекту шляхом невідповідності коефіцієнта розширення черепка і глазури при випаленні.

Левкас (гр. leukos – білий) – шар ґрунту з суміші гіпсу й крейди, який використовували у візантійському середньовічному живописі.

Лесування – один із методів в живопису, що виконується шляхом нанесення дуже тонких прошарків прозорих та напівпрозорих фарб на висохлий щільний шар фарб. Лесування застосовують для додання кольору нових колірних відтінків, іноді для створення нового кольору, а також для посилення або приглушення його інтенсивності. Лесування має велике розповсюдження в акварельному живописі. Відомо, що в олійному живописові лесування широко застосовувалося старими майстрами.

Локальний колір – колір, характерний для забарвлення даного предмету.

Мазок – слід пензля з фарбою, що залишається на основі (полотні, картоні тощо.). Характер мазка залежить від індивідуальної манери художника, від завдання, яке він перед собою ставить, від особливостей і властивостей матеріалу, в якому він працює.

Манера – цим поняттям, в основному, визначають особливості творчості художника, його індивідуальні методи роботи в тій або іншій техніці.

Матеріальність – передача матеріальних якостей

предмета його тональними і колірними відношеннями, характером світлотіні, відблесками і рефlekсами.

Мова художня – зображувально-виразні засоби художнього твору, специфічні для кожного виду мистецтва.

Моделювання – передача об'ємно-пластичних та просторових властивостей предметного світу за допомогою світлотіньових градацій (малярство, графіка) або відповідною пластикою тримірної форми (скульптура, зокрема у рельєфі). Моделювання здійснюється тоном (світлотінню), при цьому враховується і перспективна зміна форм.

Модель – об'єкт, предмет зображення, переважно жива натура, головним чином людина.

Мозаїка – один з видів монументального живопису. Зображення складається з безлічі різноколірних шматочків природних каменів, кольорового скла (смальти), керамічних плиток і інших твердих матеріалів, які щільно приганяють один до одного і прикріплюють до основи (стіни, стелі тощо) за допомогою спеціальної мастики, цементу та інших речовин, що пов'язують. Мозаїка, що складається з дрібних, переважно однакових за розміром частинок, називається візантійською. У флорентійській мозаїці зображення складається з більших шматків, найчастіше природних каменів. Шматки каменю вирізуються відповідно до частин малюнка, по якому створюється твір, і мають різну форму і розмір. Мозаїкою є також окремих твір, виконаний в цій техніці. Важливою якістю мозаїки є не тільки її декоративні можливості, але і те, що вона не втрачає первинної сили кольору протягом століть.

Мольберт – підставка, зазвичай дерев'яна, на якій художник поміщає під час роботи картину, малюнок тощо.

Монументальне мистецтво – твори, розраховані в основному на масове сприйняття. Своїм художнім рішенням ці твори завжди пов'язані з архітектурними спорудами або з умовами місця, де цей твір розміщується.

Мотив – 1) об'єкт натури, вибраний художником для

зображення, найчастіше це пейзаж, що визначає момент колірною і живописно-пластичною вирішення картини або етюду; 2) у декоративно-прикладному мистецтві мотив – це основний елемент орнаментальної композиції, який може багато разів повторюватися.

Муляж – зліпок, який досконало передає форму предмета (у тому числі скульптури та архітектурних деталей), будову їх поверхні (наприклад, плодів фруктів, овочів, частин тіла тощо). Використовується зазвичай з навчально-методичною метою. Близьке за значенням – бутафорія.

Нарис – швидкий малюнок, в якому трактування форм зазвичай відрізняється значною узагальненістю, оскільки мета його – дати лише загальне уявлення про натуру. Нарис часто має самостійне значення, але може бути та підготовчим малюнком для картини.

Натура – в образотворчому мистецтві об'єкти дійсності (людина, предмети, ландшафт і тому подібне), які художник безпосередньо спостерігає при їх зображенні. У виборі натури і її інтерпретації виявляються світовідчуття художника, його творче завдання. Безпосередньо з натури виконуються етюди, начерки, зарисовки, часто – портрет, пейзаж, натюрморт.

Натюрморт – жанр образотворчого мистецтва (головним чином у станковому живопису), присвячений зображенню речей, що оточують людину, розміщених, як правило, в реальному побутовому середовищі та композиційно організованих в єдину групу. Окрім неживих предметів, в натюрморті можуть зображуватись об'єкти живої природи, ізольовані від природних зв'язків і тим самим обернені в річ (риба на столі, квіти у вазі тощо).

Нюанс – дуже тонкий відтінок або дуже легкий перехід від світла до тіні і тому подібне.

Об'єм – зображення тривимірності форми на площині. Здійснюється правильною конструктивною і перспективною побудовою предмета. Іншими важливими засобами передачі

об'єму на площині є градації світлотіні, виражені кольором: відблиск, світло, півтінь, тінь власна і та, що падає, рефлекс.

Образ – форма віддзеркалення явищ або художнього відтворення дійсності в мистецтві.

Образотворче мистецтво – мистецтво, пов'язане зі здоровим сприйняттям, яке відображає навколишній світ на зображальній площині й у просторі. Це живопис, графіка, скульптура. До образотворчого мистецтва частково відносять також і декоративно-прикладне мистецтво. Всі вони відображають дійсність в зорових наочних образах. Образотворче мистецтво іноді називають просторовим, оскільки воно відтворює видимі форми в реальному або умовному просторі. На відміну від мистецтв тимчасових (музики, театру, кіно), в яких дія розвивається в часі, у творах образотворчого мистецтва можливе зображення лише одного певного моменту. Вже в давнину художники прагнули подолати обмеженість образотворчого мистецтва в цьому відношенні (наприклад, зображаючи в одній картині одночасно декілька епізодів з життя якої-небудь особи). Сюди ж відносяться «клейма» в іконах, триптихи, показ різних моментів одного руху у декількох фігур або динамічність композиційної побудови. При достатній майстерності художник дає уявлення про те, що було раніше і що відбудеться пізніше. У кожному з видів образотворчого мистецтва властиві тільки йому одному художні засоби.

Олійні фарби – фарбники, змішані з рослинною олією: льняною (переважно), маковою або горіховою. Олійні фарби під впливом світла і повітря поступово тверднуть. Основа (полотно, дерево, картон) для роботи олійними фарбами, ґрунтується заздалегідь.

Оригінал – 1) в образотворчому мистецтві – твір, що є творчим доробком художника; 2) будь-який витвір мистецтва, з якого зроблена копія.

Орнамент – візерунок, що зазвичай відрізняється ритмічним чергуванням одних і тих же декоративних мотивів.

Створюється шляхом перероблення і стилізації зображень всіляких предметів реального світу або з поєднань геометричних форм. Орнамент може бути виконаний в різній техніці. Він завжди служить прикрасою предметів інтер'єрів тощо.

Основа – в живопису спеціально підготовлена поверхня (полотно, картон тощо), на яку наносять зображення.

Палітра – 1) невелика тонка дощечка чотирикутної чи овальної форми, на котрій митець змішує фарби під час роботи над твором; 2) характер колірних поєднань, типових для даної картини, для творів даного художника або художньої школи. Говорять: «багата палітра», «бліда палітра» або «одноманітна палітра».

Панно – живописний твір або скульптура (барельєф) декоративного характеру, призначається для певного і постійного місця в інтер'єрі або на фасаді будівлі. Панно зазвичай служить для прикраси стін, стелі тощо. Тісний зв'язок з архітектурою зближує панно з монументальним живописом. Але на відміну від останнього панно пишеться на полотні, прикріпленому до підрамника подібно до звичайної станкової картини.

Пастель – кольорові олівці без оправ, виготовлені з барвистого порошку шляхом його змішування зі склеювальною речовиною (вишневим клеєм, декстрином, желатином, казеїном). Працюють пастеллю на папері, картоні або полотні. Фарби наносять штрихами, як в малюнку, або втирають пальцями з розтушовуванням, що дозволяє добитися як найтонших кольорових нюансів і ніжних переходів кольорів, матової бархатистої поверхні. При роботі пастеллю можна легко знімати або перекривати барвисті шари, оскільки вона вільно відскоблюється з ґрунту. Твори, виконані пастеллю, зазвичай закріплюються спеціальним розчином.

Пастозність – метод живописного письма, коли фарба наноситься густими, рельєфними мазками. Використовується в олійному і темперному живописі.

Пейзаж – вигляд, зображення якої-небудь місцевості; у живопису, в графіці. Окремий художній твір відповідного жанру також називається пейзажем. Пейзаж розгалужується на різновиди: парковий, історичний, міський, індустріальний, марина тощо.

Пензлі – основний інструмент для нанесення фарбувальних речовин на полотно, папір та іншу основу в живописі та графіці, а також в каліграфії; виготовляються із волосся або шерсті різних тварин. Пензлі бувають щетинні, білячі, борсучі, колонкові, а також зі штучного волосу.

Перспектива – допоміжна наукова дисципліна, що вивчає закономірності зображення предметного світу відповідно до його зорового (оптичного) сприйняття. Абриси, форми, забарвлення предметів змінюються залежно від розміщення предмета у просторі щодо зорового сприйняття людиною. Саме через ці зміни сприймаються сталі, дійсні якості самого предмета. Лінійна перспектива уможливорює правильну побудову абрисів предмета при будь-якому з положень, перспектива повітря визначає зміну кольору, контури та ступені освітленості предметів, що виникає у міру віддалення натури від очей спостерігача, унаслідок збільшення світло-повітряного про шарку між спостерігачем і предметом. Із загальних термінів перспектива особливо важливі в художній практиці: горизонт, точка зору, центральна точка зору, кут зору.

Підрамник – дерев'яний остов у вигляді рами, призначений тримати полотно, на якому художник пише картину. Натягнутий стан полотна забезпечує скріплення дерев'яних планок підрамника. На рейках підрамника роблять скоси, направлені всередину підрамника.

Плани просторові – 1) при спостереженні натури: умовно розділені ділянки простору, що знаходяться на різній відстані від спостерігача; 2) частини картини, різні по ступеню віддаленості в глибину простору, що зображується в ній. Зазвичай розрізняють декілька планів: перший, другий, третій або

передній, середній та дальній. Їх кількість може бути різною і залежить від об'єкта, який зображають, і від творчого задуму.

Пластика – 1) мистецтво ліплення форм в скульптурі, малюнку і живописові; 2) у широкому сенсі – виразність живописних методів, артистичність, свобода і легкість в роботі пензлем над живописом; 3) виразність форми в скульптурі та в графічних і живописних зображеннях.

Пластичність – у творах різних видів мистецтва: особлива краса, цілісність, тонкість і виразність моделювання і колірного вирішення форм, багатство колірних тональних переходів, а також гармонійний взаємозв'язок і виразність мас, форм, їх ліній і силуетів в композиції.

Пленер – робота на відкритому повітрі в природних умовах, а не в стінах майстерні. Термін «пленер» зазвичай вживається в застосуванні до пейзажу, а також для позначення творів будь-якого роду живопису, що відрізняються різноманіттям і складністю колірних і тональних відносин, які добре передають світло-повітряне середовище.

Порівняння – метод визначення пропорцій, тональних і колірних відношень тощо. Властивості і якості пізнаються нашою свідомістю шляхом порівняння. Зрозуміти характер форми предмета, визначити його тон і колір можна в порівнянні його з іншими предметами. Тільки методом порівняння при цілісному сприйнятті натури можна визначити колірні відношення між предметами, передати їх на полотні або папері. Щоб зобразити натуру правдиво, художник повинен створити на етюді пропорційні натурі відмінності предметів по розмірах, тону і кольору.

Портрет – жанр образотворчого мистецтва, а також твір, присвячений зображенню певної людини або декількох людей (парний, груповий портрет тощо).

Пропорція – міра частин, співвідношення розмірів частин один до одного і до цілого. У образотворчому мистецтві пропорція визначається не тільки побудовою форм фігур і

предметів, але і композиційною побудовою творів. До пропорції відносяться знаходження відповідного формату площини аркуша, відношення розмірів зображень до фону, відношення мас, угруповань, форм один до одного тощо.

Профіль – вид всякої живої істоти або предмету при бічному положенні.

Ракурс – перспективне скорочення живих і наочних форм, що значно змінює їх зовнішній вигляд. Ракурс буває обумовлений точкою зору на природу (вигляд зверху, знизу, на близькій відстані тощо), а також самим положенням природи в просторі.

Рама – обрамлення для картини, створеної художником. Вона завершує композицію, додає їй єдність, направляє увагу глядача на сам твір. Рама є істотною частиною живописної композиції, забарвлюється в світлі і темні кольори різних відтінків. Є рами з багатими пластичними мотивами, орнаментом умовного рослинного або геометричного змісту.

Реалізм – правдиве, об'єктивне віддзеркалення в мистецтві дійсності специфічними засобами, властивими тому або іншому виду художньої творчості. В ході розвитку мистецтва реалізм набуває конкретно-історичних форм і творчих методів (наприклад, просвітницький реалізм, критичний реалізм, соціалістичний реалізм). Ці методи зв'язані між собою спадкоємністю, володіють своїми характерними особливостями. Вони мають різні прояви реалістичних тенденцій в різних видах і жанрах мистецтва.

Рефлекс – 1) в живописі один із важливих елементів передачі світлопису, пов'язаний з ефектом освітлення предмета відбитим світлом. Колірні рефлекси виникають в результаті віддзеркалення променів світла від навколишніх предметів; 2) у рисунку – віддзеркалення світла від поверхні одного предмету в затіненій частині іншого.

Рисунок – зображення, що виконується від руки за допомогою графічних засобів: контурної лінії, штриха, плями.

Різними поєднаннями цих засобів у рисунку досягаються пластичні моделювання, тональні та світлотіньові ефекти. Рисунок, як правило, виконується одним кольором або з більш-менш органічним використанням різних кольорів.

Речовина, що пов'язує – терпка речовина (клей, олія, гашене вапно, жовток курячого яйця), за допомогою якої частинки пігменту з'єднуються між собою і закріплюються на поверхні ґрунту, утворюючи барвистий шар. Види живопису – фреска, олійний живопис, темпера – розрізняються саме складом речовини, що пов'язує, хоча пігмент, як правило, один і той же.

Ритм – один з особливостей композиційної побудови твору. Простим видом ритму є рівномірне чергування або повторення яких-небудь частин (предметів, форм, елементів візерунка, кольорів тощо). Ритм найчастіше виявляється в монументальному, декоративно-прикладному мистецтві та архітектурі. У творах живопису, графіки й скульптури прояв ритму буває складнішим. Тут він часто сприяє створенню певного настрою в картині, завдяки йому досягається велика цілісність і узгодженість частин композиції та посилюється його дія на глядача. Ритм нерідко виявляється у варіантах жестів, руху і композиційних угруповань фігур, в повторах і варіантах світлових і колірних плям, а також в чергуванні при розміщенні в просторі більших частин зображення, що є значними елементами композиції.

Розчинники – для акварельних і гуашевих фарб єдиний розчинник – вода. Для розбавлення олійних фарб застосовуються суміші скипидарного походження або продукту перероблення нафти в суміші зі спиртом, або льняні олії.

Світло – в образотворчому мистецтві елемент світлотіні. Як у натурі, так і у витворах мистецтва термін служить для позначення найбільш освітлених частин поверхні.

Світлосила – термін, що має відношення до світлотіні. У живописові ступінь насиченості кольору світлом, порівняльний ступінь світлості кольору стосовно до інших сусідніх колірних

тонів. У графіці – ступінь світлості одного тону стосовно до іншого, що знаходиться поряд з ним.

Світлість – порівняльний ступінь відмінності від темного: чим далі від темного, тим більшу світлість має колір.

Світлотінь – градації світлого і темного, співвідношення світла і тіні на формі. Світлотінь є одним із засобів композиційної побудови та виразу задуму твору. Завдяки світлотіні сприймаються зорovo і передаються у творі пластичні особливості природи. У природі характер світлотіні залежить від особливостей форми та матеріалу предмета. У витворах мистецтва світлотінь підкоряється загальному тональному рішенню. Градації світлотіні: світло, тінь, півтінь, рефлекс, відблиск.

Силует – тінювий профіль, контур, абрис предмета, одноколірне площинне зображення предмета або людини (темне на світлому фоні, світле на темному), намальоване або вирізане з паперу або іншого матеріалу. Силует – це загальні контури фігури або предмету природи. У творах мистецтва – такий вид фігур або предметів, при якому їх форма сприймається без деталей і різко вираженої об'ємності або виглядає зовсім плоскою. Так, силуетності набуває фігура, поставлена проти світла. Силуетом називаються також всі профільні темні зображення в графіці.

Символ – образ, який утілює певну ідею. Використання Символ доречно тоді, коли необхідно у лаконічній стислій формі виразити (означити) широке, загальне поняття.

Симетрія – розмірність, повна дзеркальна відповідність у розташуванні частин цілого відносно середньої лінії, центру. Симетрія може виникнути щодо центру (променева або радіальна симетрія) чи осі (середньої лінії – для площинних фігур, площини – для об'ємних). Така симетрія називається дзеркальною. Симетрія разом з ритмом та пропорціями у мистецтві є одним із головних засобів гармонізації форми. Порушення симетричної будови в об'єктів, яким властива

наявність симетрії, називається асиметрією.

Система (від гр. systema – ціле, що складається з частин; з'єднання) – цілісне поєднання взаємопов'язаних елементів.

Станкове мистецтво – назва походить від верстата, на якому створюються твори (верстат у скульптора, мольберт у живописця). Витвори станкового мистецтва завжди мають самостійне значення. Їх ідейно-художні особливості не залежать від оточення, в якому вони знаходяться. На відміну від витворів монументального і декоративно-прикладного мистецтва, вони не призначені для певного місця в приміщенні, в просторі або для декоративних цілей. У зв'язку з цим при їх створенні використовується декілька інших художніх засобів. Наприклад, дається тонша і ґрунтовніша передача колірних і тональних відносин, складніша і докладніше розроблена психологічна характеристика персонажів.

Статичність – в протилежність динамічності – стан спокою, нерухомість, рівновага. Статичність може відповідати задуму образного вирішення твору. Але іноді статичність викликана невмінням художника передати рух.

Стилізація (фр. stylisation, від style – стиль) – навмисна імітація формальних ознак і образної системи того чи іншого стилю у новому, незвичайному для нього художньому контексті.

Стиль (від гр. stylos – паличка для письма) – історично складена стійка спільність творчих принципів образної системи суттєвих і характерних ознак предметів матеріальної та духовної культури суспільства.

Стиль – 1) спільність ідейно-художніх особливостей творів різних видів мистецтва певної епохи; 2) національна особливість мистецтва; 3) окремі специфічно художні ознаки витворів мистецтва або пам'ятників матеріальної культури; 4) творчість одного художника або групи художників, яка відрізняється яскравими індивідуальними рисами.

Структура – (від лат. structura – будова, порядок) – сукупність стійких внутрішніх зв'язків об'єкта, що

забезпечують його цілісність

Сюжет – будь-який об'єкт живої природи або наочного світу, узятий для зображення, у тому числі й одиничний предмет. У сюжетній картині — конкретна подія або явище, зображене у творі. У образотворчому мистецтві сюжетними в першу чергу є твори побутового, батального та історичного жанрів.

Творчий процес – процес створення художнього твору, починаючи від зародження образного задуму до його втілення, процес перетворення спостережень дійсності в художній образ. У роботі кожного художника є багато індивідуального. Проте є і деякі загальні закономірності. Зазвичай робота починається з композиційних пошуків образотворчого рішення і підбору матеріалу. Після цього підготовчого періоду художник починає роботу над твором. Іноді на завершальному етапі вносяться значні зміни та поправки у пошуках вдалішого втілення творчого задуму.

Тема – круг явищ, вибраних художником для зображення і розкриття ідеї його твору.

Темпера (італ. *tempera*, від *temperare* – змішувати фарби) – живопис фарбами, для яких речовиною, що зв'язує, є емульсії: натуральні (яйце, сік рослини), штучні (водний розчин клею з олією).

Техніка – в мистецтві сукупність спеціальних навичок та вмінь, за допомогою яких виконується художній твір. Технічні засоби мистецтва не залишаються стосовно змісту, а підпорядковані ідейно-художньому задуму твору.

Гло – будь-яка частина зображуваної або орнаментованої композиції стосовно деталей, які виходять на передній план. У витворах образотворчого мистецтва фон може бути нейтральним, позбавленим зображень, або включати зображення (образотворчим).

Тон – ступінь світлості як у самій природі, так і в художньому творі, ступінь світлості будь-якої деталі видимого

елемента об'ємної форми, кольорового відтінку, тіншової чи освітленої частини тощо. Тон залежить від інтенсивності кольору і його світлості. Тон в малюнку є одним з провідних художніх засобів, оскільки малюнок зазвичай одноколірний (монохромний). За допомогою відносин різних тонів передається об'ємність форми, положення в просторі освітлення предметів. Тонотом також передається та відмінність предметів по світлості, яке обумовлене в натурі різноманітністю їх кольору і матеріалу. Під поняттям «тон» у живописові мається на увазі світлосила кольору, а також насиченість кольору. У живописові колірні та світлотіньові відношення нерозривно зв'язані. При цьому не слід змішувати поняття «тон» з поняттями «відтінок» і «колірний тон», що визначають інші якості кольору.

Тональний і колірний масштаб зображення – передача пропорційних натурі тонових і колірних відносин між предметами. Може здійснюватися в різних діапазонах світлості та насиченості фарб палітри. Це залежить від загального стану сили освітленості натурі та від збільшення відстані до студента, що малює.

Тональність – певне співвідношення кольорів або тонів, характерне для даного твору, одна з його художніх особливостей. У графіці тональність визначається ступенем контрасту темних і світлих тонів. У живописові тональність має те ж значення, що і колірна гама, оскільки визначає особливості колірного ладу твору разом з колірними нюансами.

Тонове зображення – зображення з різними тоновими переходами від світла до тіні, тобто з ділянками, що мають різну силу тону. Типовим прикладом тонового зображення є олійний або акварельний малюнок одним кольором (гризайль), а також малюнок олівцем, виконаний методом тушування.

Тонові відношення – градація світлотіні на об'ємній формі та передача пропорційних натурі тональних відношень між забарвленнями предметів. Забезпечує правдиве об'ємне моделювання форми, матеріальність, просторову глибину і стан

освітленості предметів, що зображуються.

Торс – тулуб людини. **Торс** може бути як уламком скульптури, що не збереглась повністю, так і цілком завершеним твором самостійного засобу.

Трансформація – зміна, перетворення шляхом швидкої зміни площини, форми, об'єму.

Тьмяність – зміни в барвистому шарі, унаслідок яких частина поверхні картини або етюдую робиться матовою, втрачає блиск і звучність фарб. Тьмяність виникає від недоліку у фарбі речовини, що пов'язує, – олії, що вбралася в ґрунт, або від надмірного розведення фарб розчинником, а також від нанесення фарб на барвистий шар, що не цілком просох.

Уява – відображення дійсності не яка існує у реальності, а як певної можливості створювати та оперувати новими образами, уявленнями, думками.

Уявлення асоціативне в мистецтві – здатність особистості асоціативно співвідносити предмети та явища навколишнього світу, продуктивна конструювати через уявлення їх нові, нетривіальні зв'язки, що відрізняються багатозначністю та відсутністю звичних шаблонів і стереотипів сприймання.

Фактура – 1) характерні особливості матеріалу, поверхні предметів в натурі і їх зображення у витворах мистецтва; 2) особливості обробки матеріалу, в якому виконаний твір має характерні якості цього матеріалу. Фактура твору багато в чому залежить від властивостей використовуваного художником матеріалу, від особливостей природи, яку він зображає, а також від поставленого завдання і манери виконання. Фактура є одним з художніх засобів, що сприяє емоційної дії твору.

Фарби темперні – водно-клейові фарби, приготовані з сухих порошоків, змішаних з яєчним жовтком, розведеним клейовою водою. Нині виготовляються також напіврідкі фарби, поміщені в тубики та приготовані на жовтку, цілісному яйці або емульсії з рослинної олії з яйцем і клеєм. Фарбами темпер можна писати густо, як олійними, і рідко, як акварельними,

розбавляючи їх водою. Сохнуть вони повільніше за гуаш. Недоліком є різниця у відтінках сирії та висохлої фарби. Картини, написані темперними фарбами, мають матову поверхню, тому їх іноді покривають спеціальним лаком, що знімає цю матовість.

Фас – в образотворчому мистецтві під час зображення людини фронтальне положення голови (або фігури в цілому), при котрому модель сприймається спереду без перспективних скорочень.

Форма – 1) зовнішній вигляд, контур; 2) в образотворчому мистецтві – об'ємно-пластичні особливості предмета; 3) у всіх видах мистецтва – художні засоби, які служать для створення образу, для розкриття змісту твору. У творчому процесі знаходять форму, найбільш відповідну задуму. У будь-якому з видів мистецтва Форма значною мірою визначає художні якості твору. У образотворчому мистецтві художня Форма – це композиційна підпорядкованість, єдність методів, які реалізовані в художньому матеріалі та утілюють ідейно-художній задум.

Формат – форма площини, на якій виконується зображення (прямокутна, овальна, кругла – рондо тощо). Формат обумовлений загальними контурами та відношенням висоти до ширини. Вибір формату залежить від змісту і від настрою, вираженого у творі. Формат картини завжди повинен відповідати композиції зображення. Він має істотне значення для образного ладу твору.

Фреска – один з основних видів монументального живопису. Речовиною, що пов'язує фарби, служить водний розчин або вода. У з'єднанні з речовиною штукатурки на стіні (стелі) вони утворюють міцний барвистий шар. Техніка фрески дуже складна, оскільки не допускає виправлень в процесі роботи. Лише згодом вони наносяться темперою. При роботі над фрескою художник повинен враховувати й деяке висвітлення фарб при висиханні. Фреска пишеться по частинах, кожна з яких виконується за один сеанс. Окремі її частини виконуються на

картонах, в яких малюнок, композиція і розмір повністю відповідають майбутньому твору. Розрізняють наступні види фрески: 1) живопис по сирій штукатурці з підправленням темперою; 2) живопис по сирій штукатурці без поправок; 3) живопис по сухій штукатурці; 4) казеїново-вапняний живопис. Остання є найміцнішою і дозволяє більше інших різноманітиту манеру виконання. Цінна якість цієї техніки полягає в тому, що вона менш інших чутлива до змін атмосфери.

Фронтальна композиція – розташування та побудова форми за двома координатами: вертикальною та горизонтальною.

Хроматичні кольори – володіють особливою якістю (колірним тоном), що відрізняє їх один від одного. Хроматичні кольори – кольори сонячного спектра, що створюються при заломленні сонячного променя. Умовно кольори спектра розташовуються по «колірному колу». Ця шкала кольорів містить велику кількість переходів від холодних до теплих кольорів. Ахроматичні кольори – білий, сірий, чорний. Вони позбавлені колірної тону і розрізняються тільки по світлосилі.

Художні засоби – всі образотворчі елементи й художні методи, які використовує художник для вираження змісту твору. До них відносяться: композиція, перспектива, пропорції, світлотінь, колір, штрих, фактура.

Художній образ – форма відображення дійсності, яка виявляє загальне через конкретне, індивідуальне, що виникає у творчому процесі та втілюється в матеріальній формі.

Художній стиль (лат. stulus – стрижень) – структурна єдність образної виразності та методів художньої виразності, яка народжується практикою розвитку різних видів мистецтва; характеристика епохи, різних художніх напрямів та індивідуальної манери митця.

Цілісність – необхідна найважливіша якість витвору мистецтва, що сприяє його більшій художній і образній виразності. Цілісність зображення полягає у відповідності різних

його частин один одному, в підпорядкуванні приватного – загальному, другорядного – головному, частин (деталей) – цілому, а також в єдності методів виконання. Цілісність зображення – це результат роботи з натури методом відношень. Цілісність сприйняття – уміння художника бачити предмети натурної постановки одночасно, все відразу. Тільки в результаті цілісного зорового сприйняття можна правильно визначити пропорції предметів, тонові та колірні відношення і добитися цілісності зображення натурної постановки. Цілісність сприйняття – це професійне уміння бачити, тобто художник має «постановку ока».

Словник складено авторами на підставі джерел [7], [12], [13].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блог вчителя образотворчого мистецтва Максимів Оксани. URL : http://oksanamaksymiv.blogspot.com/p/blog-page_85.html;
2. Декоративний живопис. Особливості побудови композиції в декоративному живописі. URL : http://4ua.co.ua/culture/za3ac69b5d53a88421306c37_0.html;
3. Живопис : навч. посібник / О. Ч. Чирва, А. В. Сімонова, М. Лобко-Зампасі Д. Ю. Вінтаєв, Ю. О. Сосницький, В. П. Манохін, П. В. Мирончик ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 149 с.;
4. Когут В. Структуралізм у відео-мистецтві середовищ Львова та Гданська. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 33, том 1, 2020 С. 78;
5. Композиція як процес побудови. Системи формальної композиції. Композиційні принципи: Видавництво ArtHuss – книги про дизайн, мистецтво, моду та красу URL : <https://www.arthuss.com.ua/books-blog/kompozic>;
6. Методичні вказівки до практичних завдань з навчальної дисципліни «Рисунок, живопис, скульптура» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Архітектура та містобудування» спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» денної форми навчання URL : <https://ep3.nuwm.edu.ua/19326/1/03-07-76%D0%9C.pdf>;
7. Пасічний А.М. Образотворче мистецтво. Словник-довідник, Тернопіль. Навчальна книга – Богдан, 2003. – 214 с.;
8. Пейзажні мотиви у декоративному мистецтві. URL : <https://vseosvita.ua/library/pejzazni-motivi-u-dekorativnomu-m>;
9. Пічкур М. О. Метод стилізації як засіб творчого розвитку майбутнього дизайнера на заняттях з композиції – 2014. – № 10(3). – С. 105-110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_10%283%29__18;

10. Сграфіто. *Wikipedia*. URL : uk.wikipedia.org/wiki.
11. Словник української мови : в 11 томах. – Том 9, 1978. – С.107;
12. Сотська Г., Шмельова Т. Словник мистецьких термінів. – Херсон: Видавництво «Стар», 2016. – 52 с.;
13. Термінологічний словник-довідник з будівництва та архітектури / Шмиг Р. А., Боярчук В. М., Добрянський І. М., Барабаш В. М.; за заг. ред. Р. А. Шмига. – Львів, 2010. – С. 176.;
14. Тумакова И. Анри Матисс / И. Тумакова, М. Филиппова. – М.: Магма, 2005. – 80 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ РИСУНКІВ

1. Фреска в Помпеях. «Дівчина збирає квіти». Сайт pikabu. URL: https://pikabu.in/story/devushka_sobirayushchaya_tsvetyi_freska_v_pompeyakh_6030945;
2. Прикраси Рафаеля на віллі Фарнезіна у Римі. Сайт Pinterest. URL: <https://www.romaexperience.com/post/michelangelo-vs-raphael-a-renaissance-rivalry/>;
3. Мозаїка Сайт Pinterest. URL: https://www.mozaico.com/products/mosaics-designs_birds-and-butterflies_mosaic-tile-art-macaw-parrot_ma272?;
4. Мозаїка Сергій Карлов. Сайт Pinterest. URL: <https://i.pinimg.com/originals/3b/ec/cd/3beccd87f827d6>;
5. Мозаїка М. Сірій. Сайт Pinterest. URL: <https://suspilne.media/107318-stvorue-mozaiki-z-arheologicnogo-smitta-cerkasec-maksim-sirij/>;
6. Вітраж. Сайт Pinterest. URL: <https://i.pinimg.com/originals/df/c9/70/dfc9708b9b870aeced80304bcef7196f9.jpg>;
7. Вітраж Lisa Burns. Сайт Pinterest. URL: <https://i.pinimg.com/originals/09/2d/e7/092de7224e4c9dbfeaf1de943b586a1>
8. Декоративний натюрморт. Сайт Pinterest. URL: <https://i.pinimg.com/originals/42/39/c4/4239c471d996e239d547205P>
9. Декоративний натюрморт Nadia. Сайт Pinterest. URL: <https://i.pinimg.com/originals/10/f7/8e/10f78ef3b7bf610ff17d7034b48691d8.jpg>;
10. Декоративний натюрморт. Рисунок, живопис, скульптура. URL: <https://i.pinimg.com/originals/d5/91/80/d5918069acd0b793157f4a6cc5677862.jpg>;
11. Декоративний натюрморт. Сайт Pinterest. URL: <https://i.pinimg.com/originals/fb/68/1e/fb681e3ff29249a378a633ac6db16ba5.jpg>;
12. Декоративний натюрморт А. Сулімо. Сайт Pinterest. URL: <https://i.pinimg.com/originals/42/17/cc/4217cc7017a3cd59e5824661f>

58e45fa.jpg;

13. «Натюрморт зі склянками» В. Потапова. Сайт Pinterest. URL:

<https://i.pinimg.com/originals/54/b8/2f/54b82f02232afe12bf1846d658997abc.jpg>;

14. Декоративний натюрморт А. Владимірова-Лаврова. Сайт Pinterest. URL:

<https://www.pinterest.com/pin/758434393494695121/visual-search/?x=10&y=10&w=544&h=393&imageSignature=cb62f3d5ae88b7c4ca8c6fc7eb0f7b6c;>

15. Декоративний натюрморт А. Румянцева. Сайт Pinterest. URL: <https://i.pinimg.com/originals/84/f8/85/84f88596fca284e40c8aeb1a1f9a6800.jpg>;

16. Декоративний натюрморт. Сайт Pinterest URL: <https://i.pinimg.com/originals/27/49/39/2749392e3e043b6061a24a3995a8fa2a.jpg>;

17. Декоративний натюрморт О. Іванік. Сайт Pinterest URL: <https://i.pinimg.com/originals/4e/6c/f5/4e6cf5590711fff94841b18228102816.jpg>;

18. Декоративний натюрморт Кубізм. Сайт Pinterest URL: <https://incredibleart.org/lessons/high/kencubism.htm>;

19. Декоративний натюрморт Д. Рубцова. Декоративний натюрморт. Сайт Pinterest URL: <https://www.pinterest.com/pin/731553533243099185/>;

20. Декоративний натюрморт Сайт Pinterest URL: <https://i.pinimg.com/originals/ea/57/a4/ea57a408047be21e3c61d0ec686f7c0e.jpg>;

21. Декоративний натюрморт. Сайт Pinterest URL: <https://i.pinimg.com/originals/f0/3a/35/f03a35b794c417bea21fbdf0b54ecdb9.jpg>;

22. Декоративний натюрморт oil fish Resistant. 2012. Сайт Pinterest. URL: <https://www.deviantart.com/yudaev/art/Resistant-2012-341998337>;

ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ БІЗНЕС-КОЛЕДЖ

Навчально-методичний посібник з декоративного живопису

23. Декоративний натюрморт. Сайт Pinterest URL: <https://i.pinimg.com/originals/ba/3e/61/ba3e616077751878e048fea1e743a358.jpg>;
24. Декоративний пейзаж. Сайт Pinterest URL: <https://krot.info/art/56096-dekorativnyj-pejzazh-55-foto.html>;
25. Декоративний пейзаж. Сайт Pinterest URL: <https://i.pinimg.com/originals/a5/95/47/a595470b20f0932b633fd982>;
26. Декоративний пейзаж Denitza. Сайт Pinterest URL: <https://arteriagallery.com/artists/denitza>;
27. Декоративний пейзаж «Winter tree». Сайт Pinterest URL: <https://i.pinimg.com/originals/e3/7b/e8/e37be89a441ec0e32fd6457da2819870.jpg>;
28. Декоративний пейзаж. Сайт Pinterest URL: <https://i.pinimg.com/originals/2a/ce/5d/2ace5d35ec70822e3021e370eb2893a5.jpg>;
29. Декоративний пейзаж. Сайт Pinterest URL: <https://i.pinimg.com/originals/bf/5d/e3/bf5de327f7b3e54357cea219ab4e2f9d.jpg>;
30. Декоративний портрет Marc Samson. Сайт Pinterest URL: <https://www.marcsamsonartist.com/galleries/portrait-paintings/>
31. Nocturnal Abstract. Жіночий портрет. Сайт Pinterest. URL: <https://www.artpal.com/Nocturnal?i=138563-187>;
32. Декоративна напівфігура людини Charlotte Kempe. Сайт Pinterest. URL: <https://i.pinimg.com/originals/66/3e/d2/663ed21e81a27fad785ab54bd28317b3.jpg>;
33. «Музика мрії». Сайт Pinterest. URL: <https://www.pinterest.com/pin/13651605112841802/>;
34. Рис. 34 Декоративні фігури людей Mick. Сайт Pinterest. URL: <https://i.pinimg.com/originals/c7/07/f2/c707f277077e7a841b67eddc304cc744.jpg>;
35. Декоративна композиція. Сайт Pinterest. URL: <https://i.pinimg.com/originals/af/09/0f/af090fe89c81a54e785f215edde66cf4.jpg>.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1 Віктор Гонтарів Живопис. Бібліотека українського мистецтва «Софія-А» Київ, 2016 р. 47 с.;
- 2 Віктор Гонтарів Живопис. Графіка. Майстер книг 2016 р.192 с.;
- 3 Віктор Гонтарів Живопис. Бібліотека українського мистецтва «Софія-А» Київ 47 с.;
- 4 Глухенька Н., Панко Ф. Декоративний живопис. Станкові твори. Підлакові розписи. Київ, Мистецтво, 1978 р. 77 с.;
- 5 Гудак В. Основи композиції - провідна ланка навчально-методичного процесу підготовки митця. - URL: file:///C:/Users/Home/Downloads/had_2010_3_10.pdf;
- 6 Історія декоративного мистецтва України: у 5 т. / ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України ; голов. ред. Г. Скрипник ; наук. ред. Т. Кара-Васильєва. – К., 2011. – Т.;
- 7 Історія декоративного мистецтва України: у 5 т. Т. 2. Мистецтво XVII—XVIII століття / ред.: Г. Скрипник; Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. – К., 2007. – 336 с. – Бібліогр.: С. 311-327;
- 8 Матеріали курсової роботи «Декоративний живопис» // «Бібліофонд» – Електронна бібліотека: статей, учбової і художньої літератури 2009. URL: <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=526844>;
- 9 Матеріали курсової роботи «Поняття про декоративність. Натюрморт і його особливості. Технологія виконання декоративного натюрморту» Біржа курсових і дипломних проєктів 2009. URL: <http://www.webkursovik.ru/kartgotrab.asp?id=-21270>;
- 10 Матеріали курсової роботи «Послідовність роботи над натюрмортом» Статті про саме цікаве в області архітектури, дизайну, фотографії, а так само живопису і реклами – 2011. URL: <http://art-social.ru/art-blog/item/19-risunok-i-zhivopis/97->

posledovatelnost-raboty-na20.11.2013;

11 Михайленко В. Є., Яковлев М. І. Основи композиції. Навчальний посібник, Київ, Каравела, 2004. 304 с.;

12 Новицька О. Р. Основи композиції. Навчально-методичні рекомендації до практичних занять з курсу, Івано-Франківськ, ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2007;

13 Опанащук М. О., Опанащук О. О. Емоційна природа рисунку. Львів : Друк ПП «Арал», 2013. 114 с.;

14 Основні риси українського мистецтва / В. Модзалевський ; мал. Павли Діденко. – Чернігів: Друк. Г. М. Веселої, 1918. – 30, [1] с., [10] арк. іл.;

15 Печенюк Т. Кольорознавство. К. : Грані-Т, 2010. 192 с.;

16 Селівачов М.Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія), Київ, Редакція вісника «Ант», 2005.– XVI, 400 с.;

17 Скрипник Г. Народне мистецтво та художні промисли ХХ ст. – К., 2011 – 512 с. : іл.;

18 Яковлев М. Стилізація та абстрагування – основа моделювання образної виразності / М. Яковлев // Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці. – К., 2011. – Вип. 18. – С.188–197;

19 Яремків М. Композиція: творчі основи зображення. Навчальний посібник. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. –112 с.

ДОДАТКИ

РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЧДБК

ДОДАТОК А

ДЕКОРАТИВНИЙ НАТЮРМОРТ

Рис. А. 1. Робота студента

Рис. А. 2. Робота студента

Рис. А. 3. Куц Юлія

Рис. А. 10. Шаповалова Анастасія

Рис. А. 11. Робота студента

Рис. А. 12. Коршунова Олександра

Рис. А. 13. Панченко Ігор

Рис. А. 14. Кирилюк В.

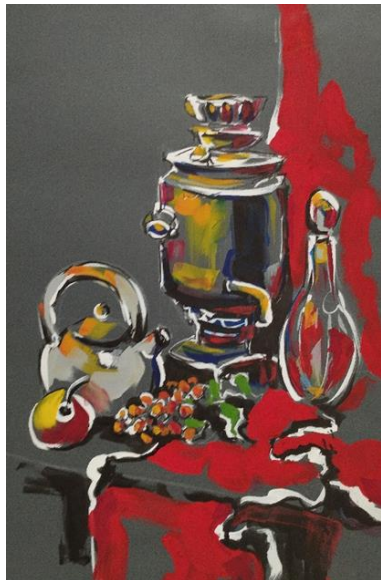

Рис. А. 15. Робота студента

Рис. А. 16. Фітьо Марія

Рис. А. 17. Мамай Марія

Рис. А. 18. Дубінець Марія

Рис. А. 19. Бойко Анастасія

Рис. А. 20. Сліпченко Катерина

ДОДАТОК Б

ДЕКОРАТИВНИЙ ПОРТРЕТ

Рис. Б. 1. Робота студента

Рис. Б. 2. Труш Юлія

Рис. Б. 3. Білобжицька С.

Рис. Б. 4. Кузьменко Б.

Рис. Б. 5. Робота студента

Рис. Б. 5. Робота студента

ДОДАТОК В

ДЕКОРАТИВНИЙ ПЕЙЗАЖ

Рис. В.1. Робота студента

Рис. В.2. Робота студента

Рис. В.3. Робота студента

Рис. В. 4. Робота студента

Рис. В. 5. Черняк В.

Рис. В. 6. Крамаренко М.

Рис. В. 7. Робота студента

ПРО УКЛАДАЧІВ

Касьян Тетяна Костянтинівна – У 1982 р. закінчила факультет декоративно-прикладного мистецтва Московського текстильного інституту зі спеціальності «Мистецьке оформлення і моделювання творів текстильної і легкої промисловості» і здобула кваліфікацію «Художник-технолог».

З 1991 р. член Національної спілки художників України.

У 2005 р. Указом Президента присуджено почесне звання «Заслужений художник України».

У 2011 р. отримала вчене звання доцента кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва.

У 2016 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 Загальна педагогіка та історія педагогіки.

Учасниця біля 50 міжнародних, всеукраїнських, регіональних та понад 30 персональних виставок, має біля 40 наукових публікацій, а також публікацій навчально-методичного характеру.

З 2022 року працює в Черкаському державному бізнес-коледжі на кафедрі дизайну, де викладає «Декоративний живопис», «Основи дизайн-діяльності».

З 2023 року очолює кафедру дизайну та соціально-культурних дисциплін.

Вакуленко Ольга Вікторівна – викладач Черкаського державного бізнес-коледжу з 2015 року, спеціаліст першої категорії. Закінчила магістратуру Черкаського державного технологічного університету (2009 р.) за спеціальністю «Графічний дизайн» та аспірантуру Харківської державної академії дизайну і мистецтв за спеціальністю 17.00.07 Дизайн (2017 р.). Член громадської організації «Українська творча спілка «Три крапки» Викладає дисципліни: «Основи дизайн-діяльності», «Анімаційний дизайн», «Вступ до моушн-дизайну», «Композиційна організація форми», «Проектування упаковки», «Веб-дизайн», «Основи типографіки», «Додрукарська

підготовка» та «UI/UX дизайн». Автор численних фахових публікацій та учасник Міжнародних виставок та конференцій. Автор методичних видань.

Куколь Світлана Євгенівна У 2017 р. закінчила Черкаський державний технологічний університет за спеціалізацією «Дизайн», здобула кваліфікацію: дизайнер-дослідник з графічних робіт I категорії, дизайнер-професіонал II категорії.

Викладає дисципліни: «Основи дизайн-діяльності», «Основи живопису та кольорознавства», «Образотворче мистецтво. Живопис», «Академічний рисунок та живопис», «Шрифти», «Художні техніки», «Графічні техніки в дизайні», «Навчальна практика (пленер)».

З 2019 року – викладач Черкаської дитячої художньої школи ім. Д. Нарбути та викладач Черкаського державного бізнес-коледжу. Багаторазовий учасник різноманітних виставок, конкурсів, фестивалів, конференцій. Автор методичних видань.

Сіра Оксана Валентинівна – У 1992 році закінчила Львівський державний інститут прикладного і декоративного мистецтва, спеціальність «Художнє моделювання», кваліфікація художник-технолог.

З 2012 року член Національної спілки художників України.

З 2000 до 2021 року працювала викладачем спецдисциплін в Черкаському художньо-технічному коледжі.

З 2022 року – викладач в Черкаському державному бізнес-коледжі, викладає такі дисципліни: «Основи рисунку та пластичної анатомії», «Основи живопису та кольорознавства», «Образотворче мистецтво. Рисунок. Живопис», «Академічний рисунок та живопис», «Навчальна практика (пленер)».

Навчальне видання

КАСЬЯН Тетяна Костянтинівна
ВАКУЛЕНКО Ольга Вікторівна
КУКОЛЬ Світлана Євгенівна
СІРА Оксана Валентинівна

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
з декоративного живопису

Комп'ютерний набір С.Є. Куколь

Підписано до друку _____ 2023 р. Формат 60x84¹/₁₆.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний.
Умов. друк. арк. 2,98. Тираж 50 прим. Зам. № 351

За довідками з питань реалізації
звертатись за тел. (0472) 64-05-15